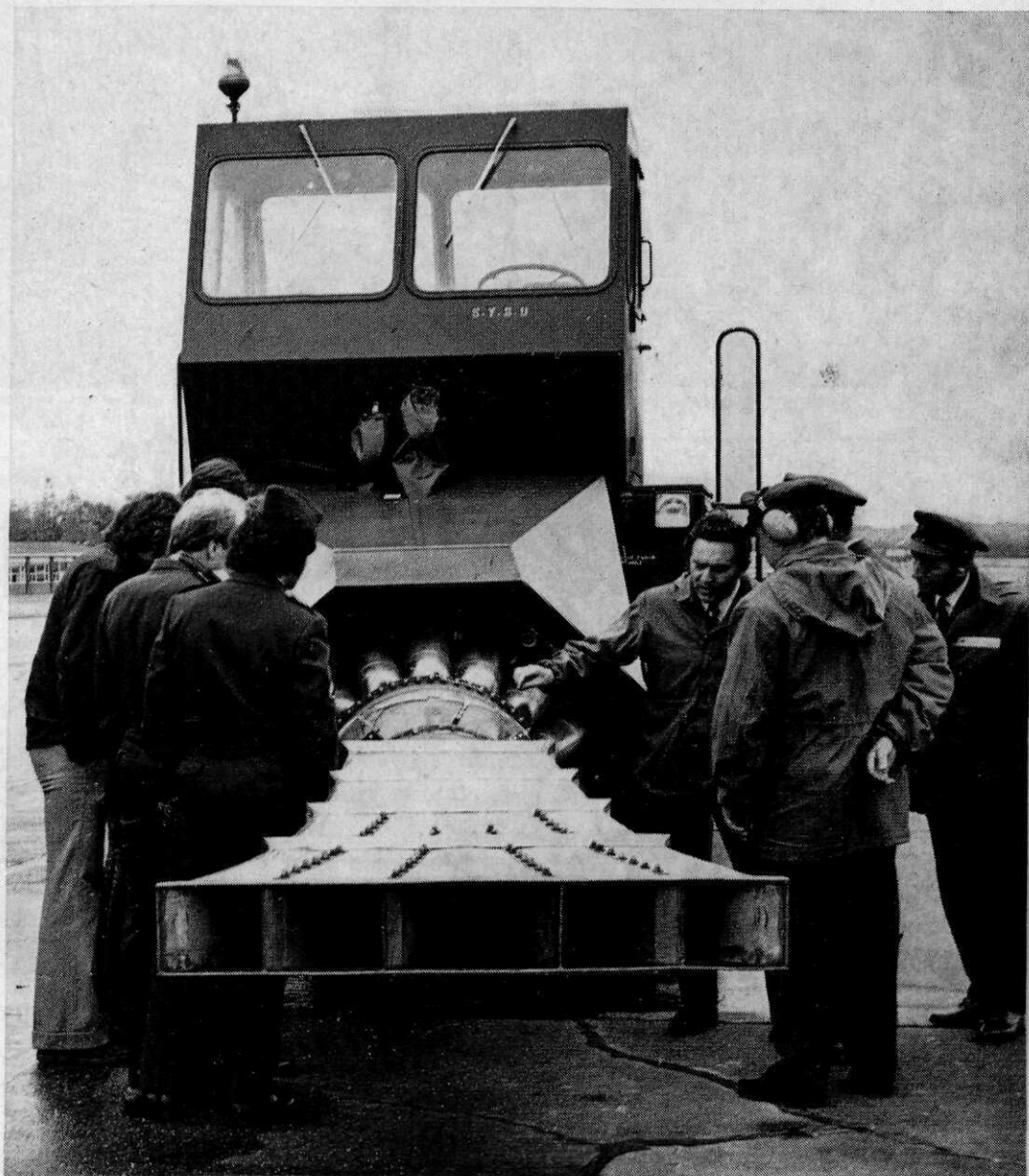

KON. MIL. ACADEMIE
BIBLIOTHEEK
Kasteelplein 10
BREDA

militaire spectator

WAARIN OPGENOMEN
DE OFFICIELE
MEDEDELINGEN VAN
DE KONINKLIJKE
LANDMACHT EN DE
KONINKLIJKE
LUCHTMACHT

De SIJS van de
KLu is een vreemde
vogel

(zie blz. 212)

militaire spectator

MAANDBLAD

waarin opgenomen de officiële mededelingen van de Koninklijke Landmacht en de Koninklijke Luchtmacht

UITGAVE:

Koninklijke Vereniging ter beoefening van de Krijgswetenschap

HOOFDREDACTEUR:

W. Walthuis
Brigade-Generaal der Infanterie

ADJ.-HOOFDREDACTEUR:

M. W. A. Weers
Kolonel van de Koninklijke Luchtmacht

REDACTEUREN:

H. A. Baaij
Luitenant-Kolonel van de Koninklijke Luchtmacht

A. Majiers
Kolonel der Artillerie

G. A. Numan
Brigade-Generaal der Fuseliers

ir. T. A. van Zanten
Generaal-Majoor van de Technische Staf

CORRESPONDENTIE

Adm. Militaire Spectator
p/a Bureau Voorlichting MvD,
Spui 32, Den Haag.
Tel.: (070) 72 14 64

ABONNEMENTEN:

f 25,— per jaar
buitenland f 30,— per jaar
losse nummers f 2,50

ADVERTENTIES:

Kagerdreef 116, Sassenheim
Tel.: (02522) 1 06 46
Contractprijzen op aanvraag

NADRUK VERBODEN

inhoud

- 196 Officiële mededelingen van de Koninklijke Landmacht en de Koninklijke Luchtmacht
-
- 197 Het Instituut voor Zintuigfysiologie: een kwart eeuw research
-
- 199 Efficiënt vergaderen, door J. P. Verheijen, Luitenant-Kolonel der Infanterie
-
- 204 Schets van de ontwikkeling der infanterie-tactiek, door L. de Vlaming, Eerste Luitenant KMA (anno 1874)
-
- 212 De SIJS van de KLu is een vreemde vogel, door M. W. A. Weers, Kolonel van de Koninklijke Luchtmacht
-
- 214 Ontwikkelingen met betrekking tot de comptabiliteitsfunctie, door H. J. H. Verberne, registeraccountant, Luitenant-Kolonel van de Militaire Administratie
-
- 219 Joesoef overtuigde meer dan George Washington. Amerika's defensie: antwoord op de uitdaging van een pasja van Tripoli, door J. R. Evenhuis, journalist, Rome
-
- 225 Diplomatieke problemen rond de Europese veiligheidsconferentie, door D. Stevens, Kapitein vsd der Artillerie
-
- 231 Meningen van anderen — Antwoord op meningen van anderen
-
- 232 Uit de vakpers

OFFICIELE MEDEDELINGEN

KONINKLIJKE LANDMACHT - KONINKLIJKE LUCHTMACHT

Uit de Landmacht- en Luchtmachtorders

LaO 73018(55.3/158)/LuO 73516(55.3/156). Verkrijgbaar stellen van kantiegoederen ten behoeve van de messes, de leerlingen- en soldaten-tafels en de welzijnszorg.

LaO 73026(55.1/9r). Wijziging beschikking uitrusting militairen land- en luchtmacht 1969.

LaO 73027(51.2/77i)/LuO 73522(51.2/58i). Negende wijziging districtsbeschikking 1965.

LaO 61088 (23.21/9)/LuO 61579 (23.21/6). Het Curatorium en de Raad van Gouverneur en Assessoren van de Koninklijke Militaire Academie (herdruk februari 1974).

LaO 63049 (55.17/59)/LuO 63539 (55.17/57). Tegemoetkomingen wegens inkomstenderving en reiskosten (herdruk januari 1974).

LuO 66543 (51.14/28). Bevordering tot sergeant bij keuze (herdruk februari 1974).

LaO 70018 (51.2/95)/LuO 70514 (51.2/74). Gewetensbezwaren tegen de vervulling van militaire dienst (herdruk januari 1974).

LaO 54083 (04.8/2). Welzijnszorg bij de onderdelen (herdruk, maart 1974).

LaO 59150 (51.14/21). Voorlopige Bevorderingsregelen Milva (herdruk, maart 1974).

LaO 73005 (55.17/84)/LuO 73504 (55.17/81). Regeling dagelijks reizen tussen de woning en de plaats van tewerkstelling militairen Land- en Luchtmacht 1972 (herdruk, maart 1974).

LaO 74001 (56/56). Regelen met betrekking tot de belangstellingsregistratie.

☆

Lamed 003-74 (55.14/22g)/Lumed 502-74 (55.14.22h). Verhaal van schade bij verkeersongevallen.

Lamed 005-74 (23.1/69a)/Lumed 504-74 (23.1/71a). Samenvoeging gewestelijke kantoren van de Militair-sociale Dienst.

Lamed 006-74 (23.1/72). Uniformcommissie Koninklijke Landmacht.

Lamed 007-74 (44/10)/Lumed 505-74 (44/10). Herijk van maten en gewichten enz.

Lamed 009-74 (78/403). Opleiding tot beroepsofficier.

Lamed 010-74 (78/302k). Studie aan de Hogere Krijgsschool 1974/1976.

Lamed 011-74 (55.3/162)/Lumed 507-74 (55.3/160). 26e Tweedaagse militaire prestatietocht.

Mededelingen van het Commando Opleidingen Koninklijke Landmacht

8e opgave van wijzigingen op VS 9-507 (Geweer 7.69 mm, NATO, FAL, FN). In deze wijziging wordt het onderwerp gevechtsschieten uitgebreid en nader verduidelijkt. Tevens zijn enkele storende fouten in beide voorschriften verbeterd.

4e opgave van wijzigingen op VS 7-440/3 en VS 7-440/4 (Gevechts-exercitie Pantserinfanteriegroep en Peloton (Rups en Wiel)). Deze wijziging beoogt:

- een verduidelijking voor de methode ROOD te geven;
- bij het nemen van een nauwe doorgang de verkenning te voet te laten beveiligen door twee groepen i.p.v. één;
- mede naar aanleiding van een voorstel van C-1LK de mitrailleurs van het peloton in de verdediging een stormvuurlijn op te dragen (de sectorgrens die het dichtst voor eigen opstellingen ligt) waardoor een beter gebruik wordt gemaakt van de bestrekenheid van de baan en het trefferbeeld van deze wapens.

VR 7-215. De pantserantitankcompagnie. Dit voorlopige reglement is een handleiding voor de inzet van de compagnie en haar onderdelen, t.w. het verzorgingspeloton en de antitankpelotons. Nadat voldoende ervaring m.b.t. het optreden van de compagnie is opgedaan zal het voorlopige reglement waar nodig worden aangepast en worden vervangen door een definitief voorschrift.

De aandacht wordt erop gevestigd, dat officieren, die maandelijks van Rijksweg de „Militaire Spectator” ontvangen, bij wijziging van hun adres, dit schriftelijk kenbaar dienen te maken bij het Ministerie van Defensie, Afdeling CPD, Bagijnestraat 36, Den Haag.

Het Instituut voor Zintuigfysiologie TNO: een kwart eeuw research

* * „Wie aan de weg timmert, heeft veel be-
* kijks.” Zo luidt een bekend spreekwoord dat nog stamt uit de lang vervlogen tijden van vóór de hoge vlucht van de massacommunicatiemedia. Men is zich sindsdien klaarblijkelijk echter de reikwijdte en de indringende werking van de moderne reclame terdege bewust geworden. Het oude gezegde wordt, onder invloed daarvan, tegenwoordig bepaald pragmatischer gehanteerd: wie zich — om het even waarom — wenst te plaatsen in het middelpunt van de belangstelling, die kent het probate middel daartoe: hij timmere aan de weg!

Het gevolg van die ontwikkeling is evenwel, dat als regel slechts weinig publiciteit ten goede komt aan wat buiten de openbaarheid geschiedt; het ongeziene blijft veelal ook onbesproken zolang er niets mee aan de hand is dat het tot „nieuws” maakt. De grote massa blijft dientengevolge maar al te gemakkelijk verstoken van belangwekkende informatie omtrent tal van organisaties, lichamen, stichtingen en dergelijke, wier wezenlijk nut buiten kijf staat doch wie het timmeren vreemd is.

Dat kan zelfs ertoe leiden dat zulke instellingen ten onrechte worden verdacht gemaakt door lieden met apert onzuivere beweegredenen, zonder dat het grote publiek weet heeft van de ware samenhang: buiten het licht der schijnwerpers blijft de geniepige attaque vaak aan het oog van de toeschouwers onttrokken.

Het is daarom gelukkig dat van tijd tot tijd die instellingen wél voor het voetlicht treden, níét zo zeer omdat zij de opzet daartoe zouden hebben als wel omdat zij er niet onderuit kunnen. Zelfs de onbaatzuchtigste mens kan niet voorkomen dat hij wel eens verjaart, en ook de meest bescheiden instelling ontkomt er niet aan te jubileren. Terecht, dat zo'n gelegenheid dan door anderen wordt aangegrepen om de jubilaris eindelijk dan toch in het centrum te plaatsen en zijn verdiensten in het juiste licht te stellen.

Het *Instituut voor Zintuigfysiologie TNO* (IZF) begon zijn bestaan 25 jaar geleden, op 15 mei 1949, als „Werkgroep Waarneming”, ingesteld om antwoord te geven op de vele vragen op het gebied van vooral de nachtelijke waarneming die toentertijd door de krijgsmacht werden voorgelegd aan de in 1946 opgerichte RVO-TNO, de *Rijksverdedigingsorganisatie* wier taak het was het *Toegepast Natuurwetenschappelijk Onderzoek* ten dienste van de defensie te bevorderen.

Na aanvankelijk, in de eerste twee jaren, onderdak te hebben genoten bij het Fysisch Laboratorium van de Utrechtse universiteit, kreeg de — inmiddels zowel kwantitatief als kwalitatief niet onaanzienlijk gegroeide — werkgroep in 1951 de beschikking over een eigen behuizing te Soesterberg, waar zij op 1 mei 1956 werd verheven tot Instituut voor Zintuigfysiologie TNO. Die transmutatie hield ten duidelijkste de erkenning in, dat het verrichte wetenschappelijke onderzoek ten behoeve van de krijgsmacht dusdanig belangrijk werd geacht dat het tijdelijke karakter van de werkgroep moest worden bestendigd tot de permanente vorm van het instituut.

Daarmee wil overigens bepaald niet gezegd zijn dat de activiteiten uitsluitend op het militaire belang waren gericht. Het instituut mag zeker niet worden gezien als een exclusieve component van de militaire organisatie, een soort „wetenschappelijke wapensmederij” waar de aan het krijgsmansbrein ontsproten denkbeelden op hun uitvoerbaarheid en gebruikswaarde zouden worden getoetst. Integendeel, de krijgsmacht monopoliseert de RVO-instituten geenszins, en tal van civiele instanties profiteren volop mee van de faciliteiten voor wetenschappelijk speurwerk waarover het IZF beschikt.

De mens van tegenwoordig lijkt het in het normale leven van alledag al niet meer te kunnen stellen zonder een overvloed aan hulpmiddelen. In tal van beroepen dreigt zelfs de „sophisticated”

apparatuur hem te overwoekeren. De groeiende omvang, de stijgende aantallen en de steeds toenemende complexiteit van de technische middelen groeien hem boven het hoofd en het wordt steeds bezwaarlijker te voldoen aan alle eisen die hem worden gesteld. Het beheersen van het proces waarin hij met zijn hulpmiddelen functioneert, stelt de zintuigen waarmee hij waarneemt zwaar op de proef, evenals zijn vermogen tot verwerking van de opgenomen informatie, de doeltreffendheid van zijn beslissingen en de doelmatigheid van zijn handelen.

Welnu, het is deze cyclus met de inherente problematiek van de verhouding mens—techniek waarmee het IZF zich bezighoudt. Een interessant aspect van de verschillende activiteiten is daarbij wel in het bijzonder, dat problemen die a prima vista typisch militair leken te zijn in de loop van het speurwerk vaak bleken te leiden tot wetenschappelijke resultaten die ook voor de civiele sector van groot nut konden zijn. De erkenning die het IZF in de loop van zijn bestaan heeft weten te verwerven is dan ook niet uitsluitend militair-pragmatisch, maar zeker in niet mindere mate afkomstig uit nationale en internationale wetenschappelijke kringen.

Om het benodigde onderzoek te kunnen doen, de researchfunctie te kunnen waar maken en de gevraagde adviezen te kunnen geven, is het IZF verdeeld in vijf afdelingen — *Visuologie, Audiologie, Experimentele psychologie, Technische menskunde* en *Verkeersgedrag* — elk voor zich met een hoogwaardige bezetting, bezig met een veelheid van specifieke vraagstukken.

Het zou, in het korte bestek van dit editoriaal, ongetwijfeld weinig zin hebben, te trachten een volledige opsomming te geven van alle werkterreinen waarop de onderscheidene afdelingen zich bewe-

gen. Het zou ook hoogstens een momentopname kunnen zijn omdat iedere nieuwe vraag en elke nieuwe opdracht de stoot kunnen geven tot het exploreren van nieuw gebied.

Een dynamisch geheel derhalve, dat Instituut voor Zintuigfysiologie. Een instituut, dat in brede kringen van de krijgsmacht bij lange niet zo bekend is al het wel verdient, en dat — „onbekend maakt onbemind” — dientengevolge ook geenszins de waardering mag oogsten die het ontegenzegglijk toekomt. Het is immers voor de militaire organisatie in onze tijd een probleem van de allereerste grootte, te verzekeren dat het gekoppelde vermogen van mens en techniek ten volle wordt benut wanneer er een beroep op de krijgsmacht zal worden gedaan. Voor de optimalisatie van dat gekoppelde vermogen geeft het IZF essentiële adviezen, nu eens op het gebied van de waarneming in het donker, de gehoorbescherming, de spraakverstaanbaarheid van communicatiekanalen en de selectie van seiners en Rasura-personeel, dan weer met het oog op de ergonomische verantwoorde constructie van voertuigen, wapensystemen, bedieningspanelen, en dergelijke.

Het zal het Instituut voor Zintuigfysiologie stellig op 14 en 15 mei bij de sobere viering van zijn jubileum niet aan belangstelling ontbreken. Die belangstelling behoort echter niet tot dat moment beperkt te blijven doch moet levendig worden gehouden. Het is om die reden, in samenhang met de in aanhef dezes geschetste overwegingen, dat in de Militaire Spectator binnenkort meer uitgebreid zal worden teruggekomen op een aantal interessante activiteiten van deze bescheiden jubilaris, wiens directeur met al zijn medewerkers bij dezen van harte met het zilveren bestaan worden gelukgewenst!

Efficiënt vergaderen

J. P. Verheijen

Luitenant-Kolonel der Infanterie

Het verlangen naar inspraak, overleg en samenspraak heeft ook de krijgsmacht niet onberoerd gelaten, zodat vergaderen, meer dan ooit tevoren, aan de orde van de dag is.

De behoefte aan deze samenwerkingsvorm wordt nog versterkt door de complexiteit van de problematiek en de voortschrijdende specialisatie, waarmee de strijdkrachten tegenwoordig worden geconfronteerd. Het groeiend aantal stuurgroepen, projectgroepen, werkgroepen, comités en commissies op het hoogste niveau betekent voor de organisatie, dat er voortdurend meer tijd wordt geïnvesteerd in vergaderingen. Hoe dikwijls komt het niet voor dat de onbereikbaarheid van een staf-functionaris wordt veroorzaakt door het fenomeen vergaderen. Het is zelfs zó dat men, naarmate men hoger komt in de hiërarchie, meer tijd doorbrengt in de vergaderzaal.

Vergaderen moge dan een tijdrovende bezigheid zijn, vaak ontkomt men niet aan de noodzaak een aantal mensen bijeen te roepen. De vergadering is immers één van de geschiktste mogelijkheden om werkzaamheden te coördineren, informatie uit te wisselen en problemen op te lossen alsmede, bij een collegiale bestuursvorm, besluiten te nemen. Het gemeenschappelijk beraad heeft zich dan ook een niet meer weg te denken plaats in de krijgsmacht veroverd, hetgeen overigens niet wil zeggen dat elke samenkomst door de deelnemers als zinvol wordt ervaren. Er wordt nogal eens gemopperd over de last en de tijdverspilling die de moderne praatlust ons bezorgt. Veel gehoorde bezwaren zijn dat er te veel, te lang en te ondoelmatig wordt vergaderd. Vooral dat laatste wordt meestal toegeschreven aan de slechte voorbereiding en de gebrekkige leiding van de bespreking. Wij verfoeien klaarblijkelijk vergaderingen, doch beseffen gelijktijdig dat wij deze samenwerkingsvorm niet kunnen missen. Efficiënt vergaderen verdient derhalve onze volle aandacht, te meer indien wij bedenken dat het bijwonen van vergaderingen niet alleen een tijdrovende doch eveneens een kostenverslindende activiteit is. Welke

bedragen zijn gemeoid met bijeenkomsten in de krijgsmacht kan naar alle waarschijnlijkheid zelfs bij benadering niet worden vastgesteld, maar dat de vergaderkosten hoog zijn is aan geen twijfel onderhevig.

Voorbereiding

a. Algemeen

Vergaderen is nimmer een doel op zich zelf, doch slechts een middel ter bereiking van een bepaald resultaat, dat alleen mag worden gebruikt indien op die wijze het gestelde doel het beste kan worden verwezenlijkt. Het oplossen van problemen, het nemen van besluiten noch het uitwisselen van informatie vragen ten slotte per definitie om vergaderingen.

Het „Leitmotiv” bij het uitschrijven van vergaderingen is dan ook soberheid, zowel wat de vergaderfrequentie en -duur als wat het aantal deelnemers betreft.

Zoals steeds is een goede voorbereiding het halve werk, zodat aan deze fase grote zorg moet worden besteed.

De mate en wijze van voorbereiding zijn evenwel sterk afhankelijk van het gewenste resultaat, i.c. het vergaderingstype.

Onderscheiden naar het doel zijn de meest voorkomende vergaderingstypen de *informatieve*, de *probleemoplossende* en de *besluitvormende* vergadering.

Met de informatieve vergadering beoogt de voorzitter informatie te verstrekken (actieve vorm) of te verzamelen (passieve vorm) dan wel beide (gemengde vorm). De beide eerste vormen vertonen duidelijk het beeld van een gesprek in één richting; een goed voorbeeld van de actieve vorm is de briefing. Het ligt evenwel voor de hand dat het tweerichtingsgesprek wordt voorgestaan, zodat beide in hun zuivere vorm niet dikwijls voorkomen. De gemengde vorm is de meest voorkomende informatieve vergadering; vele staf- en

andere coördinerende besprekingen kunnen tot deze categorie worden gerekend.

Beraadslagingen met het oogmerk een bepaald probleem op te lossen, of een besluit voor te bereiden, geschieden doorgaans in werkgroepverband; besluitvormende vergaderingen spelen zich voornamelijk af in de commandanten- en directiesfeer. De besluitvormende vergadering begint veelal daar waar de probleemstelling eindigt, met andere woorden: met het bespreken van de alternatieven en hun consequenties.

De meeste bijeenkomsten hebben evenwel een gemengd karakter, hetgeen wil zeggen dat ze zowel informatief als probleemoplossend of besluitvormend zijn. De bovengeschetste indeling heeft daarom uitsluitend betrekking op het hoofddoel van een samenkomst.

Het doel van een bijeenkomst dient vooral tijdig aan de deelnemers te worden meegedeeld opdat zij voldoende gelegenheid hebben zich grondig voor te bereiden. Het middel bij uitstek om de deelnemersgroep te rechter tijd te informeren is de agenda.

b. *Agenda*

De agenda is het vergaderprogramma dat op aanwijzingen van de voorzitter wordt opgesteld door de secretaris. Alle informatie die nodig is voor een vruchtbare behandeling wordt op beknopte wijze in de agenda vermeld, of in toegevoegde bijlagen verwerkt.

In de regel worden de te behandelen onderwerpen in volgorde van bespreking opgesomd. Daarbij hoede men zich vooral voor het zonder enige toelichting vermelden van nietszeggende punten zoals: opening, bespreking vergaderverslag, mededelingen, rondvraag en sluiting. Het in deze volgorde aan de orde komen is zo vanzelfsprekend dat een dergelijke agenda papierverspilling is. Het gaat juist om relevante informatie, zoals bestaande geschilpunten, ontwerpvoorstellen, mogelijke probleemaanpak, bronnen, enz.

Ter voorbereiding van de oplossing van een complex probleem kan de voorzitter in de agenda een aantal door hem geformuleerde vragen laten opnemen, die naar zijn oordeel bij de discussie moeten worden beantwoord. Indien van één of meer deelnemers een inleiding of toelichting wordt verlangd, behoort zulks eveneens in de agenda te worden aangegeven.

Ook is het een goede gewoonte, behalve het aanvangstijdstip, de duur van de bijeenkomst aan te geven opdat de deelnemers in staat zijn op de ver-

gaderdag nog andere afspraken te maken en/of overige werkzaamheden te plannen. Dat kan bv. geschieden door achter „sluiting” het tijdstip te vermelden waarop naar schatting de vergadering zal worden beëindigd. Bij het bepalen van de tijdsduur van een bespreking bedenke men, dat beraadslagingen die langer duren dan drie uren gemakkelijk ontaarden in „kletspraat”.

De secretaris zorgt voor de verspreiding van de agenda, hetgeen bijtijds dient te geschieden. Dat laatste kan niet genoeg worden beklemtoond, te meer daar het nu en dan voorkomt dat de deelnemers te laat op de hoogte worden gesteld van de te behandelen zaken.

Het voorgaande impliceert overigens niet dat de agenda altijd op aanwijzingen van de voorzitter wordt opgemaakt. Een goede methode is ook het tijdens een vergadering in overleg met betrokkenen vaststellen van de agenda voor de eerstkomende bijeenkomst; in dat geval worden de te behandelen onderwerpen opgenomen in de notulen.

Hoe en waar de agenda tot stand komt doet echter niet ter zake; het gaat uiteindelijk om het tijdig informeren van de deelnemers zodat zij zich grondig kunnen voorbereiden op de beraadslagingen.

c. *Deelnemers*

Zoals reeds is betoogd, dient men zich te beperken bij het vaststellen van de grootte van de deelnemersgroep. De samenstelling van deze groep wordt o.m. bepaald door het doel van de bijeenkomst; het vergaderingstype is derhalve mede van invloed op het aantal deelnemers. Om de gedachten te bepalen kunnen — zoals Luijk aangeeft in „Doelmatig vergaderen” — de volgende maxima worden aangehouden

- informatieve vergadering: 20;
- probleemoplossende vergadering: 10;
- besluitvormende vergadering: 6.

Het spreekt vanzelf dat de grootte van de deelnemersgroep een essentieel gegeven is bij het verzorgen van de vergaderaccommodatie.

Het succesvolle verloop van een vergadering is evenwel niet alleen afhankelijk van het aantal, doch ook in belangrijke mate van de deskundigheid van de deelnemers. Zij kunnen uit hoofde van hun functie worden uitgenodigd voor het bijwonen van een vergadering, óf op basis van hun specifieke deskundigheid worden aangewezen. Bij het aanwijzen van vertegenwoordigers lette men voorts op ervaring én aanvaardbaarheid voor de andere aanwezigen. Een gerenommeerde

„dwarsligger” bereikt nu eenmaal minder dan een gerespecteerde gesprekspartner.

Elke deelnemer behoort aan de hand van de agenda de nodige gegevens te verzamelen, te ordenen en te analyseren om tot een gefundeerd standpunt te komen. Zo nodig worden andere deskundigen geraadpleegd en tegenvoorstellen voorbereid waarbij vooral de argumentatie alle aandacht behoeft. De deelnemer die een bepaalde instantie of autoriteit vertegenwoordigt dient op de hoogte te zijn van zijn bevoegdheid en het gewenste c.q. nog aanvaardbare resultaat.

Indien een commandant of chef een delegatie afvaardigt, verdient het aanbeveling vooraf een bespreking te beleggen ten einde de te volgen gedragslijn en de in te nemen standpunten te bepalen.

Al met al kan niet genoeg worden beklemtoond dat de grondslag voor een vruchtbare vergadering wordt gelegd in de voorbereidingsfase. De tijd, die de voorzitter en de deelnemers spenderen aan de voorbereiding, is veelal recht evenredig aan het vergaderresultaat. Het op het laatste moment aanwijzen van een vervanger kan funest zijn voor dat resultaat en moet derhalve zoveel mogelijk worden vermeden.

Uitvoering

a. Leiding

Het vlotte verloop van een vergadering is voor een belangrijk deel afhankelijk van de manier waarop de bijeenkomst wordt geleid.

De wijze van leiding geven wordt o.m. bepaald door het vergaderingstype en de aard van de deelnemers. Het is immers vanzelfsprekend dat de informatieve vergadering een andere leiderschapstijl vereist dan de probleemoplossende, zoals het ook voor de hand ligt dat elke deelnemer een andere aanpak behoeft.

Regels in deze zijn moeilijk te geven omdat er vooral ervaring voor nodig is; het „al doende leert men” geldt dan ook in het bijzonder voor het leiden van vergaderingen. Dat neemt niet weg dat het geven van enkele algemene aanwijzingen wel mogelijk is aan de hand van de kritische opmerkingen die vaak aan het adres van de voorzitter kunnen worden gericht.

Veel gehoorde bezwaren zijn dat de vergadering niet strak genoeg wordt geleid, dat de conclusies niet worden geformuleerd, dat te weinig aandacht wordt geschonken aan de verslaglegging, alsmede dat de voorzitter het verwachte resultaat van de

bijeenkomst onvoldoende beklemtoont; het gevolg daarvan is dat het belang van de samenkomst niet wordt onderkend, waardoor men tijdens de bespreking gemakkelijk afdwaalt van het eigenlijke onderwerp.

Om dat euvel zoveel mogelijk van meet af aan te bestrijden, dient elke deelnemer te worden doordrongen van het belang van de vergadering. De voorzitter doet er daarom goed aan, nadat hij de vergadering op het voorgeschreven tijdstip heeft geopend, het *doel* van de samenkomst nog eens beknopt uiteen te zetten en de saillante punten te belichten.

Indien de beschikbare tijd erg beperkt is, verdient het aanbeveling dat de voorzitter in zijn inleiding een *tijdschema* bekendmaakt dat bij de discussie als richtsnoer wordt gehanteerd. Bij de meeste vergaderingssoorten neemt het debat immers een belangrijke plaats in.

Slechts zelden zullen besprekingen aanvangen met een levendige discussie, zodat voor het op gang brengen een zekere aanmoediging nodig is. De voorzitter kan de deelnemers activeren door het stellen van voorbereide vragen, die hij door de op dat gebied aanwezige deskundigen laat beantwoorden. Een dergelijke werkwijze noemt men de *geleide discussiemethode*; het spel van vraag en antwoord blijft op deze wijze veelal beperkt tot de voorzitter en enkele deelnemers. Deze wijze van discussiëren houdt evenwel op den duur het gevaar in dat de niet bij het debat betrokken aanwezigen zich onderling gaan bezighouden met onderwerpen die niet aan de orde zijn.

Daarom wordt bij een eenmaal op gang gekomen discussie de voorkeur gegeven aan de zg. *vrije discussiemethode*, waarbij alle aanwezigen vrijelijk kunnen deelnemen aan de gedachtenwisseling. De voorzitter volgt in dat geval nauwgezet de uiteenzettingen die hij voortdurend op hun merites beoordeelt. Door het stellen van een enkele vraag of het maken van een paar opmerkingen stuurt hij het debat; verschillen in opvatting tracht hij tot elkaar te brengen door vooral de punten van overeenkomst te accentueren. De voorzitter grijpt in bij niet ter zake dienende uitweidingen alsmede bij het herhalen van argumenten. Zodra hij bemerkt dat er vrijwel algehele overeenstemming — volledige eensgezindheid wordt slechts zelden bereikt — bestaat betreffende het besprokene, sluit hij de discussie af met een *korte samenvatting*.

Hoewel men soms geneigd is hierna het debat te hervatten ontardt dat nogal eens in nodeloos gepraat, zodat de voorzitter er goed aan doet een

verdere gedachtenwisseling over hetzelfde onderwerp te verbieden.

Een voorzitter die de kunst verstaat het debat op het juiste moment af te breken en het besprokene kernachtig weer te geven, voorkomt veelal een dergelijk tijdverlies.

Heropening van de discussie is alleen gewenst, indien tijdens het verdere verloop van de bespreking blijkt dat een getrokken conclusie niet geheel aansluit bij die van één van de andere gespreksonderwerpen.

Behalve het afsluiten van een bepaald discussiepunt verdient het ook aanbeveling vóór de sluiting het *resultaat* van de vergadering kort weer te geven.

De voorzitter kan zich nimmer de luxe permitteren zijn gedachten te laten afdwalen, zodat het leiden van een discussierijke bijeenkomst een zeer ingespannen bezigheid is. Langdurige besprekingen waren alleen al om dit reden te vermijden.

b. Deelneming

Vergaderingen worden niet bekritiseerd indien alle deelnemers zich gezamenlijk willen inzetten om het gestelde doel te verwezenlijken. Een *coöperatieve instelling* is dan ook een onontbeerlijke eigenschap voor deze samenwerkingsvorm. Ontbreekt deze bereidheid tot samenwerking, dan is zelfs de best geleide bijeenkomst tot mislukking gedoemd.

De goede wil alléén is echter niet toereikend voor een vruchtbare bespreking; het bijwonen van vergaderingen betekent immers ook meestentijds het deelnemen aan de discussie. De vaardigheid in het *debat* kan derhalve evenmin worden ontbeerd.

Een goed debater is niet alleen een vlot spreker die een logisch en goed geargumenteed betoog op boeiende en overtuigende wijze weet te brengen, doch ook een aandachtig luisteraar.

Luisteren is zowel het horen en begrijpen wat er wordt gezegd als het onthouden en analyseren wat naar voren wordt gebracht. Aantekeningen kunnen de luisteraar daarbij goede diensten bewijzen.

Het onderkennen van de zwakke plekken in de argumentatie van de spreker is daarbij het belangrijkste, want ook een op beweringen gefundeerd oordeel kan met veel verve worden verwoord.

Een betoog waarop logisch niets is aan te merken staat of valt met de *uitgangspunten*, zodat de discussie zich daarop moet richten.

Bij het aangaan van het debat begint men met het aantonen van de zwakke stee in de redenering van de opponent alvorens de argumenten waarop het

eigen standpunt steunt uiteen te zetten. Men wende zich daarbij niet rechtstreeks tot de „tegenstander” maar men spreke via de voorzitter om elke vorm van argumenteren „ad hominem” te vermijden. Een dergelijke handelwijze vergemakkelijkt het voorkómen van emotionele reacties, die een discussie alleen maar vertroebelen.

Een zakelijke gedachtenwisseling wordt voorts over het algemeen bevorderd door elkaar niet te tutoyeren, ook al is het karakter van de bespreking nog zo informeel.

Hoe het ook zij, de deelnemer die de kunst van het luisteren verstaat — de mens heeft niet voor niets twee oren en slechts één mond — en die op het juiste moment zijn mening openhartig te berde brengt — de spraak is de mens ten slotte niet gegeven om zijn gedachten te verbergen — zal allereergewen worden gewaardeerd als gesprekspartner.

c. Notulering

De secretaris, die is belast met de notulering, maakt tijdens de vergadering nauwgezet aantekeningen van het besprokene. Daarbij gaat het niet zozeer om het letterlijk weergeven van het behandelde als wel om het vastleggen van de *kwintessens*. Daarom kan doorgaans worden volstaan met het herhalen van de argumentatie en conclusies, c.q. gemaakte afspraken, zo nodig met vermelding van de persoon die de argumenten naar voren heeft gebracht.

Een thans op het hoogste niveau veel toegepaste wijze van verslaglegging is het onmiddellijk na afloop van iedere vergadering samenstellen van de *zg. besluitenlijst*, waarin uitsluitend het resultaat van de discussie ten aanzien van elk behandeld punt wordt vermeld. Deze lijst is dus in feite een summier verslag van de desbetreffende bijeenkomst. Het verloop van het debat zelf wordt in de notulen opgenomen.

Bij het opmaken van de notulen worden de agendapunten in volgorde van behandeling opgeschreven waarbij, om daaraan de leesbaarheid niet op te offeren, verwijzingen zoveel mogelijk achterwege worden gelaten. *Actiepunten* kunnen worden geaccentueerd door ze met de naam van de met de uitvoering belaste functionaris in de kantlijn te vermelden.

Al met al komt het erop neer dat de vergaderresultaten duidelijk in de notulen tot uitdrukking moeten worden gebracht; een goed leesbaar vergaderverslag wordt gekenmerkt door beknoptheid, overzichtelijkheid, duidelijkheid en volledigheid. Het verslag wordt, alvorens het wordt verspreid, ter goedkeuring voorgelegd aan de voorzitter als

verantwoordelijke functionaris. Rectificaties kunnen in de eerstvolgende vergadering te berde worden gebracht.

Samenvatting

De behoefte aan overleg en samenspraak in de krijgsmacht wordt vergroot door de voortschrijdende specialisatie die zonder coördinatie alleen maar een ontbindende kracht zou zijn. Het fulmineren in de strijdkrachten tegen de vele bijeenkomsten concentreert zich dan ook niet zozeer op de noodzaak als wel op de doelmatigheid van de vele vergaderingen.

Voor efficiënt vergaderen is het van wezenlijk belang soberheid in acht te nemen bij het bepalen

Literatuur

- H. Luijk — *Doelmatig vergaderen* (Publ. 3 Stichting Het Organisatie Studiecentrum). N. Samsom N.V., Alphen aan den Rijn (1966).
Handboek voor managers, dl 3.6. Kluwer, Deventer (1970).

van het aantal deelnemers, de vergaderfrequentie en de -duur.

De basis voor een succesvolle bijeenkomst wordt gelegd in de voorbereidingsfase; daartoe is het noodzakelijk dat de deelnemers tijdig in het bezit worden gesteld van een agenda die alle relevante informatie bevat.

Resultaten worden uiteindelijk alleen maar geboekt indien voorzitter en deelnemers zich gezamenlijk inzetten om het gestelde doel te verwezenlijken. De voorzitter is weliswaar de centrale figuur die de discussie leidt en stimuleert, doch zonder actieve, vaardige en deskundige deelnemers kan ook hij niets bereiken. Het succesvolle verloop van een vergadering is derhalve voornamelijk afhankelijk van de wil tot samenwerking en de discussievaardigheid van de gesprekspartners.

- H. P. Zelko — *Moderne vergadertechniek*. Spectrum, Utrecht (1971).

- A. Goudvis — Vergaderingen kosten het bedrijfsleven miljarden. *Elseviers Weekbl.* (1971)(25 sep).
Het leiden van werkbeprekingen. *Managementfacetten* (1973)(11).

Schets van de ontwikkeling der infanterie-tactiek

Meermalen stelde de *Militaire Spectator* in den laatsten tijd zijn bladzijden beschikbaar, om het standpunt van de tegenwoordige tactiek, meer in het bijzonder met betrekking tot het wapen der infanterie, te ontwikkelen. Met ons zal een ieder, die het goed met de militaire wetenschap meent, dit denkbeeld toejuichen; ten allen tijde werd wel is waar, voor de werkzaamheid der infanterie in het gevecht, een uitgebreid veld ingeruimd en ontkende niemand de gevaren aan haren werkring verbonden, doch dan eens op een wellevende, dan weer op een minder kiesche wijze, werd aan de vorming van den infanterie-officier grotendeels elke wetenschappelijke grondslag ontzegd. Gelukkig hij, die de bakens naarmate van het getij weet te verzetten; elk wetenschappelijk gevormd officier, die de tactische wetenschap tot nu toe met minachting had bejegend, aanschouwt met verbazing de resultaten door haar verkregen, en naar de mate waarin hij zijn geringe kennis betreurt, gaat hij, met meer of minder ijver, tot de aanvulling dier leemte over. Met aandacht leest hij de met zorg samengestelde artikelen van

Bezorgdheid over het doeltreffend kunnen functioneren van de krijgsmacht heeft ook in het verleden reeds herhaaldelijk aanleiding gegeven tot doorwrochte beschouwingen in de *Militaire Spectator*. Een voorbeeld van een dergelijk artikel is het nevenstaande, waarin de auteur een globale schets tekent van de evolutie van de infanterietactiek, van de oorspronkelijke massaformaties tot het meer verspreide optreden onder invloed van de steeds toenemende vuuruitwerking. Zijn conclusies, dat betere geoefendheid en meer discipline geboden zijn en dat de individuele opleiding meer accent dient te krijgen, zullen ongetwijfeld door de lezers ten volle worden onderschreven. Daarbij is het nauwelijks van belang dat de *Militaire Spectator* dit essay reeds eerder publiceerde ... in 1874.

den Kapitein *Rooseboom* en zoovele anderen in de kolommen van de *Militaire Spectator* opgenomen; hij bestudeert *Boguslawski*, *Verdy du Vernois*, *Bartels* enz., en naarmate zijn kennis vermeerdert, neemt ook zijn achting toe voor hetgeen hij vroeger zoo verre van zich heeft geworpen.

Somtijds gaat hij verder, en geleid door zijn plotselinge bekeering, maakt hij propaganda ten voordeele van de een of andere, misschien wel wat gewaagde, tactische nieuwigheid, door een man van den vooruitgang ter beoordeeling aan de oude school ten beste gegeven. Intusschen is dit van het standpunt van den nieuwen beoefenaar te vergeven; onbekend met het verledene, bestudeert hij het tegenwoordige en denkt over het toekomstige. Ware hij bekend geweest met de trapsgewijze ontwikkeling der tactiek, hij zou daaruit hebben geleerd, dat daar, waar plotselinge omkeering, ten gevolge van door anderen behaalde voordeelen, plaats had, belangrijke te-leurstellingen dikwijls de groote verwachtingen vervingen, om even spoedig plaats te maken voor reactie op tegengesteld gebied.

Intusschen vereischt de studie van de geschiedenis der tactiek betrekkelijk veel tijd, die niet altijd door iedereen in gelijke mate kan worden afgezonderd. Wij meenden daarom den lezers van de *Spectator* geen ondienst te doen, nu de redactie op nieuw voor infanterie-aangelegenheden ruimte beschikbaar stelde, door hen, met een kort overzicht van de ontwikkeling der infanterietactiek, in te leiden op het eerwaardig gebied der traditiën van het meermalen miskende hoofdwapen. Wellicht worden sommigen daardoor tot een meer nauwgezette studie van de geschiedenis der tactiek aangespoord.

Zoolang het menschedom bestaat, is er tusschen

de individu's, in grootere of kleinere massa's verenigd, *strijd* gevoerd. Gewapenden trachten hun wil aan anderen, tot den strijd uitgerusten, op te dringen. Wel is waar is daarbij het doel, de onderwerping der tegenpartij, ten allen tijde onveranderd gebleven; de wijze echter, waarop dat doel bereikt wordt, blijft nog steeds aan voortdurende wijzigingen onderhevig.

Het zou op zich zelf niet van belang ontbloeit zijn, de tactiek van Grieken en Romeinen, van den riddertijd en de middeleeuwen in hare historische ontwikkeling na te gaan, ware het niet dat de uitvinding van het buskruit en de invoering der vuurwapenen, daaraan elk rechtstreeksch belang voor de tegenwoordige toestanden ontlenen. Alles wat vóór die beide invloedrijke gebeurtenissen op krijgskundig gebied is geschied, noemt men daarom *oude tactiek* en als zoodanig vermelden wij daarvan alleen het bestaan.

Aanvankelijk werd slechts een klein gedeelte der infanterie van vuurwapenen voorzien, die, door de moeilijke lading, een geringe uitwerking opleverden. De piek bleef nog steeds het hoofdwapen.

Eerst in den loop der 16de eeuw trad de invloed der nieuwe bewapening meer op den voorgrond. Het waren vooral de Spanjaarden, die zoowel door het intelligente gebruik der vuurwapenen, nog meer echter wellicht door hun discipline, en voorts de Hollanders onder Prins Maurits, die zich als de beste soldaten van Europa deden kennen. De tactiek miste echter nog een bepaalden grondslag. De ondervinding was de eenige leermeester voor den veldheer. Daarbij kwam dat de legers van dien tijd in den regel slechts een geringe getalsterkte bezaten, en waar dit somtijds niet het geval was, een splitsing tot het uitvoeren van verschillende kleinere ondernemingen, hen weldra voor de grootere ongeschikt maakte. De krachten werden veelal afgemeten bij aanval en verdediging van versterkte plaatsen, zoodat er geen gelegenheid bestond tot het vestigen van een bepaalde tactische leer.

In den dertigjarigen oorlog schitterde het talent van Gustaaf Adolf. Hij verschafte aan het vuurwapen een veel grooteren, al was het dan nog geen beslissenden, invloed op het gevecht, verdeelde de massa's, maakte het geheel beweegbaarder, en legde den grond tot de manoeuvreervaardigheid en wederzijdsche ondersteuning der

wapensoorten. Hij verminderde het aantal der gelederen tot op zes, en liet de musketiers drie gelederen formeeren, opdat zij zouden kunnen vuren, zonder dat de voorste gelederen zich behoefden terug te trekken. Tegenover de kolossale, hoogst onhandelbare massa's der Keizerlijken was de overwinning aan de Zweedsche troepen verzekerd. Met den dood van Gustaaf Adolf verdween ook hier de bezielende geest, die aan de gemaakte wijzigingen een meer bestendig karakter zou hebben kunnen geven. Trouwens, er moesten nog te ingrijpende veranderingen in organisatie en techniek plaats hebben, alvorens men aan iets blijvends in de leer der gevechtsvoering kon denken.

Langzamerhand werden in alle rijken de staande legers ingevoerd; het geweer verdrong meer en meer de piek, terwijl de uitvinding van het geweeslot haar invloed op de vuurtactiek deed gevoelen. Men begon er zelfs aan te denken *lichte troepen* af te scheiden, en het verdient opmerking dat Prins Lodewijk van Baden, reeds op het einde van de 17de eeuw, in de oorlogen tegen de Turken, het denkbeeld vormde, enkele infanteristen als tirailleurs vooruit te zenden, om den vijand te vermoeien.

In 1647 werd voor het eerst in Nederland het geweer van een bajonet voorzien en de piek daardoor geheel op zijde gezet, terwijl in Duitschland, op voorstel van Leopold van Dessau, tot de invoering der ijzeren laadstokken werd overgegaan. De vuurwapenen der infanterie bleven echter nog zeer gebrekkig, de soldaat in het gebruik er van ongeoeffend. Aan de geringe resultaten door deze gebrekkige wapenen en ongeoeffende handen verkregen, wilde men door de hoeveelheid der schoten te gemoet komen, het aantal treffers, door de grootere snelheid van het vuur, vermeerderen. Elke verandering in de wapens was van nu af op het snellere vuur gericht; de tot hertoe gevolgde diepe opstelling werd opgegeven en verwisseld tegen een formatie in breede liniën, die den grondslag vormde tot de daarnaar gedoopte *linietactiek*.

In 1743 verscheen te Parijs het gewichtige tactische werk »*Grondslagen der krijgskunst*» van den maarschalk P u y s é g u r ; zijn grondstellingen zijn de uitdrukking van de zuiverste linietactiek, waarvan hij als de grondlegger kan worden beschouwd.

In den zevenjarigen oorlog vierde zij haar grootsten triomf. Het meesterlijk gebruik door Frederik II van hare vormen gemaakt, bestendigde de leer. Het talrijke, goed georganiseerde Pruisische leger was goed gedisciplineerd en muntte uit door een vaardigheid in het exerceeren en manoeuvreeren, die eenig in haar soort mocht worden genoemd. Alles werd tot de grootste regelmatigheid teruggebracht; »bij het avanceeren», zoo luidde o.a. 's Konings instructie voor de Silezische infanterie, »moeten de vaandels 6 pas vooruit en een officier achter het vaandel marcheeren, om, met het horologie in de hand na te gaan of er nauwgezet 75 à 76 pas in de minuut worden gedaan.»

De tactische resultaten, door Frederik den Grooten verkregen, berustten werkelijk op deze buitengewone manoeuvreervaardigheid, deze geoefendheid in het exerceeren gepaard aan de snelheid van het vuren der infanterie; de geest des Konings gaf aan alles de ware impulsie, en gaf leven aan de stramme vormen der toenmalige tactiek.

Terwijl de schitterende resultaten der oorlogsvoering van Frederik den Grooten, de heerschappij van de linietactiek in Duitschland bevestigden, trachtte men in Frankrijk, door het zoeken naar een nieuwe tactische leer, middelen te vinden om de Pruisische overmacht werkzaam te bestrijden. Guibert, Menil-Durand en De Maizeroi vielen in hun geschriften de linietactiek aan. Het werk van den laatste: »*Sur les opinions qui partagent les militaires*», verscheen, nu juist honderd jaar geleden, te Parijs en bevat voorschriften die nog heden ten dage zouden kunnen gelden. »Iedere tactische eenheid», zegt hij, »moet een diepte hebben, die haar in staat stelt snel en krachtig te handelen, en die aan het geheel eenige soliditeit waarborgt. Hoe kleiner het front van een troep is, des te manoeuvreervardiger zal hij zijn.» Geheel in tegenstelling met de beginselen der linietactiek, stelt De Maizeroi den grondslag: *s'étendre moins, avoir de fortes réserves*. Het bataljon, 600 man sterk, wil hij in twee of drie deelen met tusschenruimten opstellen; ieder dezer afdeelingen moet een front van 25 man innemen en 8 gelederen diep zijn. Met nadruk waarschuwt hij tegen de verkeerde tactiek, die zich alleen tot de vuuruitwerking beperkt; hij wil tot het avanceeren an-

dere vormen, als die voor het vuurgevecht, en laat uitdrukkelijk uitkomen dat de troep die avanceert, door andere gedeelten, die vuren, moet worden gedekt.

Korten tijd later schreef ook de Prins De Ligne tegen de, met het Fransche karakter zoo weinig overeenkomende, linietactiek. »*Changez votre manière*», zegt hij, »prenez plutôt celle des Turcs, qui grimpent et se cachent partout. Soyez plutôt en désordre avec ordre, qu'avec votre demigenre d'ordre en désordre. Tirez peu, ou chacun pour soi. Couvrez, par un rideau de chasseurs, des mouvements où je vous demande peu d'alignement; courez, enfoncez, et soutenus par les régiments étrangers de votre armée, attaquez avec furie.»

Zelfs Guibert, de samensteller van het Fransche reglement van 1791, dat geheel en al de linietactiek huldigt, was geen blinde aanhanger van de stijve vormen der Pruisische exercitiën; hij verklaart zich in een werk over tactiek, voor snelle bewegingen in het groot en in 't klein; hij wilde haar aantal beperken en ging zelfs zoo ver, van een poging te wagen tot het wegnemen der vooroordeelen tegen de inversiestelling. De voorstanders van de linietactiek riepen wraak over zulk een ketterij; beoordeelaars van zijn werk ontzegden hem zelfs de meest oppervlakkige tactische kennis. Ook toen verstonden recensenten de kunst, van schrijvers die, al stonden zij het goede voor, echter met hen in gevoelen verschilden, in weinige woorden af te maken.

Tot aan het begin der 19de eeuw bleven alle toongevende specialiteiten der Europeesche legers aanhangers der linietactiek, die den grondslag van alle reglementen uitmaakte. De nieuwe Fransche richting, die men slechts als een noodzakelijk kwaad voor de ongeoefende Fransche troepen beschouwde, werd met minachting bejegend.

De vechtwijze der infanterie, in dit tijdvak der linietactiek, bestond in het vurende in ongeregelde orde naderen des vijands, of het afwachten van de tegenpartij in dien toestand. De Pruisische infanterie vuurde 5-maal in de minuut, hetgeen met het oog op de techniek van het wapen buitengewoon veel was. Bij Mollwitz grepen 36 Oostenrijksche eskadrons de Pruisische infanterie aan, welke den aanval in linie afsloeg, in die formatie tot op 150 pas van de Oostenrijksche infanterie

marcheerde, pelotonsgewijze vuurde en haar tot den aftocht noodzaakte.

De voorbeeldelooze orde van de Pruisische infanterie moet nog des te meer op den voorgrond worden gesteld, wanneer men nagaat dat de toenmalige slagen door het vuur op korte afstanden bijzonder bloedig waren, zoodat bijv. bij Kollin de Pruisische infanterie in 4 uur van de 18000 man er 12000 verloor.

Het gebruik maken van het terrein in den geest van de tegenwoordige oorlogsvoering werd in dien tijd niet gekend; terreinvoorwerpen werden met zorg vermeden. In het individueel gevecht was de infanterie niet geoefend. De bewegingen der linie waren langzaam en statig; bij de Pruisen geschieden zij echter sneller en met meer orde dan bij de tegenpartij.

Nog een korten tijd (1792 en 1793) behaalden de legers van de oude school de overwinning op de onregelmatige Fransche *levée en masse*, die toen nog, ingevolge het bestaande reglement, naar de beginselen der linietactiek was afgericht, echter de vereischte orde niet kon bewaren en rij en gelid verliet, zoodra daartoe slechts de mogelijkheid bestond.

Het organiseerend talent van Carnot wist op een schitterende wijze de legers van het jonge Frankrijk als uit den grond te doen verrijzen; zijn beginsel was, om door overmacht in getalsterkte, de tactisch meer geoefende tegenpartij samen te drukken.

De revolutie, die met al het oude had gebroken, wierp ook de pedante reglementaire voorschriften der linietactiek van zich. De jonge generaals der omwenteling waren zeer ontvankelijk voor de nieuwe tactische denkbeelden. Zij zagen in, dat de als nationaal aangekondigde vechtwijze het best paste bij de wijze van organiseeren van Carnot. De nieuw gevormde bataljons werden daardoor het snelst tot oorlogsgebruik geschikt, de colonneformatie veroorloofde het gebruik maken van terreinen, die de bewegingen der tegenpartij belemmerden, terwijl zij, verbonden met de tirailleurzwermen, het best met het onstuimig karakter der Franschen overeenkwam. Men was door de numerieke meerderheid in staat, de tegenpartij over het gehele front bezig te houden, hem door aanvallen in colonne te schokken, terwijl men de door de nieuwere tactiek aanbevolen

sterke reserven, tot bedreiging der vijandelijke flanken, beschikbaar hield.

De verbinding van de colonneformatie met de verspreide vechtwijze breidde zich onder Napoleon verder uit, en eerst toen de tegenpartij overeenkomstige formatiën aannam, verloren de Franschen hun overwicht.

Van 1805 tot 1812 werd achtereenvolgens de tactiek der Fransche infanterie bij de verschillende Europeesche legers ingevoerd, met uitzondering alleen van het Engelsche, dat de linietactiek behield en met geringe wijzigingen zelfs nog in den Krim-oorlog toepaste.

Het eerst traden de Oostenrijkers in 1809, tegenover Napoleon, met nieuwe formatiën en een nieuwe tactiek in het strijdperk en betwistten hem de overwinningen bij Asperen en Wagram. Daarop volgden in 1812 de Russen; noch de Russische, noch de Oostenrijksche legeraanvoerders waren echter op den duur in staat zich met de Fransche te meten, terwijl ook de soldaat nog de zelfstandigheid miste, die een noodzakelijk vereischte voor de verspreide vechtwijze is.

Na het ongelukkige jaar 1806 begon men ook in Pruisen zich met ijver op de gewijzigde tactische wetenschap toe te leggen, terwijl in 1813 door het invoeren van den algemeenen dienstplicht en de oprichting van de landweer de grond werd gelegd tot de grootheid van het tegenwoordige Deutsche Keizerrijk.

De vrede van Parijs bracht kalmte na den onafgebroken strijd onder de Napoleontische heerschappij. Het vraagstuk van den eeuwigen vrede werd weder ter tafel gebracht, heilige verbonden werden gesloten om den oorlog te voorkomen. Te gelijker tijd ging ook de tactische wetenschap in het meerendeel der Europeesche legers een periode van stilstand te gemoet. Pruisen alleen maakte daarop een gunstige uitzondering. In 1823 verschenen, van de hand van von Clausewitz en von Müffling, doelmatige bepalingen voor het gebruik der troepen in het gevecht en aanwijzingen omtrent de voordeelen der verschillende terreinen. Ieder soldaat werd in de verspreide vechtwijze geoefend en in het reglement van 1847 de compagniescolonne als de grondslag der verspreide orde erkend.

De bewapening van de verschillende legers was intusschen een nieuw tijdperk ingetreden. Dreyse had in 1830 het naaldgeweer uitge-

vonden. Delvigne en anderen hadden getrokken juistheidswapenen samengesteld. Oudere kameraden herinneren zich ongetwijfeld den strijd over de voor- en nadeelen der verschillende stelsels gevoerd. Omtrent het nut der getrokken geweren heerschte weldra de vereischte overeenstemming; tegen de invoering der achterlaadgeweren daarentegen verhieven zich, ook zelfs in Pruisen, vooral van de zijde der oudere officieren vele waarschuwendende stemmen. De overwinning bleef in dat rijk aan de zijde der voorstanders, en reeds in 1840 was het Pruisisch leger van 40000 naaldgeweren voorzien en besloot men daarmede langzamerhand de gehele linie-infanterie te bewapenen.

In Oostenrijk verklaarde nog in 1856 een commissie van onderzoek het achterlaadgeweer als volkomen ongeschikt tot het gebruik te velde, en werd het leger met getrokken tromplaadgeweren bewapend. Frankrijk behield voor het grootste gedeelte nog de gladde geweren.

De Krim-oorlog van 1854, ofschoon als vestingoorlog van groot belang, was voor de tactische wetenschap van weinig beteekenis. De legers van Frankrijk en Engeland traden sedert 1815 voor de eerste maal in het strijdperk. De Franschen hadden zich bij hunne oorlogen in Algiers, in de verspreide vechtwijze geoefend en waren verlangend hun aldaar behaalden wapenroem tegenover een der Europeesche legers nader te bevestigen. Naast de Franschen, die in het open veld de traditiën van het exercitieterrein weldra vergaten, streden de Engelschen, die nog altijd aan de beginselen der linietactiek vasthielden. Ofschoon aan de Alma de groote manoeuvreervaardigheid der Franschen duidelijk aan het licht kwam, leidde de Krim-oorlog tot geen bepaalde tactische wijzigingen.

Met gespannen aandacht zag men daarom bij het uitbreken van den oorlog in 1859 de gebeurtenissen te gemoet. De legers van beide partijen stonden in Europa hoog aangeschreven; de herinnering aan de overwinningen, onder R a d e t z k y behaald, gaf aan het Oostenrijksche leger het zelfvertrouwen, dat B u g e a u d en anderen in het Fransche leger hadden gevestigd. De bewapening van beide legers was verschillend, de getrokken geweren traden tegenover de gladde in het strijdperk. »Les nouvelles armes de précision ne sont dangereuses que de loin», zoo sprak

N a p o l e o n III in zijn legerorder van 12 Mei, terwijl hij verder liet volgen »elles n'empêcheront pas la bayonnette d'être comme autrefois l'arme terrible de l'infanterie française.» Die woorden leeren ons duidelijk het standpunt van de Fransche vechtwijze in 1859 kennen. Het met het Fransche karakter overeenkomende offensief werd het leidende beginsel van den oorlog, en ofschoon ook al het oordeel over de juistheidswapenen, door den Keizer uitgesproken, voorbarig en ongegrond was, moet de zuiverheid van het beginsel, om de resultaten van een juistheidswapen door een onverschrokken avanceeren te neutraliseeren, erkend worden.

De Oostenrijkers koesterden wel is waar billijke verwachtingen van hun vuurwapenen, vooral op de grootere afstanden, en zouden die ook, bij een juist gebruik der troepen, bevredigd hebben kunnen zien, doch zij misten, tegenover de energieke leiding der Franschen, bevelhebbers, die het vereischte initiatief en de noodige zelfstandigheid bezaten. Een nuttelooze versnippering van krachten deed de voordeelen der overmacht bij Montebello verloren gaan, terwijl een slecht gebruik van het terrein elke machtsontwikkeling verhinderde.

Niet te verwonderen was het, dat de Oostenrijkers na den oorlog van 1859 aan verandering hunner tactiek dachten. Men meende, nu men de voordeelen van het defensief bleek te hebben overschat, alles van het offensief te moeten verwachten. Van de punt der bajonet alleen was de overwinning in den strijd afhankelijk, de vuurtactiek was een dwaasheid geworden. De strijd tegen Denemarken versterkte dit denkbeeld; wel is waar ging elke bestorming met groote verliezen gepaard, doch het resultaat werd bereikt.

Naast de Oostenrijkers vochten de Pruisen, die voor het eerst in den geregelden oorlog van het naaldgeweer gebruik maakten; hunne verwachtingen werden niet teleurgesteld; brochures, na den oorlog verschenen, verkondigden luide dat de rechtstreeksche aanval op het achterlaadgeweer een onmogelijkheid was. Het schrikbeeld der munitieverspilling verhinderde echter nog altijd de invoering van dat veelbelovende wapen bij de andere legers; de bewijzen moesten krachtiger zijn. De oorlog tusschen Pruisen en Oostenrijk zou weldra de vraag omtrent de waarde van de zoogenaamde schoktactiek tegenover het snelvuur op een bloedige wijze beslissen. Het over-

wicht van de meerdere tactische geoefendheid der Pruisen, kwam reeds bij de concentratie der troepen aan het licht, de vernielende uitwerking van het snelvuur werd door de buiten verhouding groote verliezen onloochenbaar. Daar waar particele voordeelen werden verkregen, moesten zij met de grootste opofferingen worden betaald; zelfs de eenige overwinning der Oostenrijkers bij Trautenau kostte hun driemaal meer aan dooden en gewonden, dan de tegenpartij, terwijl bij Königinhof meer dan zesmaal zooveel Oostenrijkers als Pruisen vielen.

Königgrätz drukte het zegel op de rampen van de dappere Oostenrijksche krijgsmacht en maakte het achterlaadgeweer tot den afgod van alle Europeesche legers. Met recht kon gesproken worden van de overwinningen door de infanterie behaald; het oude aanzien dat zij ten tijde van Frederik II had genoten, werd door de vuurtactiek en de vuurdiscipline van den oorlog van 1866, op nieuw aan de Pruisische infanterie teruggegeven. Naast het verbeterde vuurwapen moet aan de meerdere geoefendheid van het individu en aan de grootere beweegbaarheid van de kleine tactische eenheden in het gevecht, de overwinning der Pruisen worden toegeschreven. Voor de tactici opende zich na dezen oorlog een ruim veld voor beschouwingen van allerlei aard. De partij van den vooruitgang overdreef; zij proclameerde een geheel zelfstandig optreden van compagnieën, zonder acht te slaan op eenig tactisch verband; volgens haar moest de samenhang van het bataljon geheel worden prijsgegeven, naar omstandigheden kon zelfs door geheele afdeelingen de opgeloste orde worden aangenomen, terwijl in een vermenging van eerste en tweede liniën niet het minste gevaar werd gezien. De diepe gevechtsformatie van het bataljon werd als verouderd ter zijde gesteld; alle beschikbare krachten moesten in een eerste linie worden gebracht, om de vuurwerking van het geheel te kunnen benutten. Het viel niet te ontkennen dat met een dergelijke tactiek in 1866 resultaten waren bereikt, doch daarbij moest in aanmerking genomen worden, dat zoowel het verloren gaan van het tactisch verband, alsmede het gemis aan reserven zich tegenover de minder goedbewapende tegenpartij niet in hun volle waarde deden gevoelen.

De meer bezadigden waarschuwdan dan ook

tegen deze overdrijving; zij wezen op de gevaren, die uit deze nieuwe tactische regels tegenover een gelijk bewapende en even geoefende tegenpartij zouden kunnen ontstaan. Zij stelden zich de vraag: welke tactiek zal bij een gelijke bewapening van beide partijen met achterlaadgeweren moeten worden gevolgd. Diegene, welke door de kolossale uitwerking van het achterlaadgeweer het meest waren getroffen, beweerden dat van nu af aan het defensief zoo overmachtig was geworden, dat het uitgangspunt der tactiek moest gelegen zijn in het noodzaken van de tegenpartij tot den aanval. Anderen, die de algemeene oplossing in de gevechten van 1866 met leedwezen hadden gezien, beweerden dat men de troepen moest oefenen in de zoogenaamde vuurdiscipline, ten einde ze tot het afgeven van salvo's door grootere of kleinere afdeelingen, in het gevecht te kunnen gebruiken. De meest behoudenden eindelijk wilden van geen formatie in compagnies-colonnes weten.

Van Pruisische zijde ging men voort om voordeel te doen met de opgedane ondervinding. Te recht zag men aldaar in dat de leiding van de gevechten der toekomst moeilijk beloofde te worden, en dat aan de oefening van den soldaat geen te hooge eischen konden worden gesteld. Men stelde het samenwerken der compagnieën van het bataljon tot regel, doch leerde te gelijker tijd dat ook een zelfstandig optreden, daar waar dit noodig scheen, geoorloofd was.

Een ieder onzer zal zich ook in ons land de gedachtewisseling herinneren, in 1868 gevoerd, tusschen de verschillende leden der commissie belast met de herziening der infanterie-reglementen; zij strekt tot bewijs dat ook bij ons rekening werd gehouden met de veranderde omstandigheden.

Zoo naderen wij onder voortdurend tactisch twistgeschrijf het jaar 1870. Het succes der Pruisische wapenen had Frankrijk ten diepste geschokt; de verwachting dat de twee groote Duitse natiën elkaar in een langdurigen oorlog voor langen tijd onschadelijk zouden hebben gemaakt, was onbewaarheid gebleven. Het reeds met zooveel naijver bejegende Pruisen trad roemrijk uit het strijdperk en te gelijker tijd zag Frankrijk zijn hegemonie in Europa bedreigd.

Van dat oogenblik was een oorlog tusschen die

beide machtige rijken onvermijdelijk. Vreemd mag het heeten dat, niettegenstaande de schitterende resultaten van 1866, het Pruisische leger nog niet door allen naar waarde gevreesd werd. De waarschuwend stemmen van Trochu, Ducrot en anderen die omtrent de organisatie van het eigen leger een ongunstig oordeel velden, de rapporten van den Kolonel Stoffel, die in zijn officieele hoedanigheid van militair attaché bij de Fransche ambassade te Berlijn, de aandacht op de Pruisische legerinstellingen vestigde, bleken onvoldoende, om de oogen dier verblinden te openen. Wel is waar erkende men de noodzakelijkheid om sommige punten te hervormen, doch men vergat dat de eerste vereischten, tot de juiste toepassing van tactische regelen die aan het individu hooge eischen stellen, gelegen zijn in de oefening en de discipline van dat individu zelf. De Fransche discipline heeft ten allen tijde veel te wenschen overgelaten; uitermate geschikt om zich te velde te behelpen en te redden, dapper boven alles, miste de soldaat de zoo onontbeerlijke militaire ondergeschiktheid. Het *Chassepot*-geweer, hem in zeer korten tijd in de handen gegeven, zou in alles moeten voorzien. Men leerde den soldaat op groote afstanden zijn vuur te openen en legde alleen nadruk op de vermeerderde snelheid van het vuur en op de grootere dracht, terwijl aan de onontbeerlijkste elementen van de vuurtactiek — kalmte, spaarzaamheid en oefening in het juist schieten — geen aandacht werd geschonken. Voegt men hierbij dat de officieele instructiën het defensief als overmachtig aan het offensief leerden kennen, dan kan het niemands verwondering wekken, wanneer de resultaten ongunstig waren.

De eerste gevechten van den grooten oorlog deden al dadelijk de gebreken der Franse tactiek duidelijk uitkomen. Het lijdelijk defensief kon geen goede vruchten dragen; discipline en kalmte, de beide factoren waardoor de waarde der snelschietende wapenen grootendeels wordt bepaald, werden geheel gemist. Reeds op den 18den Augustus erkende de Generaal Lebrun in een tactische instructie aan de officieren van het 12de legerkorps, deze gebreken.

»Het grootste gevaar», zoo schreef hij, »is voor onze infanterie gelegen in de munitieverspilling. Reeds na een gevecht van een half uur zijn er soldaten, die geen patronen meer bezitten, en de

soldaat die geen munitie meer heeft, wacht zelden op de aanvulling. Hij volgt zijn instinct, dat hem raadt zich uit den strijd terug te trekken. De vijand werpt ons voor de voeten, dat wij veel te snel schieten en niet richten. Dit verwijt is gegrond. Elk gegradueerde moet zich beijveren, ons voor het hier aangegeven gevaar te behoeden enz.»

Beschouwen wij het infanteriegevecht zelf, dan zien wij de verspreide vechtwijze in alles op den voorgrond. De eerste linie der Duitschers aanvankelijk in compagniescolonnes, loste zich weldra geheel op, avanceerde zoo snel mogelijk tot op 400 pas van de stelling der tegenpartij, dekte zich in het terrein en beantwoordde het vuur. Het opstellen en gebruiken van gesloten afdeelingen was, wanneer het terrein geen bijzondere dekking opleverde, onmogelijk; dikwijls was dus ook de oplossing eener tweede linie noodzakelijk.

Op overeenkomstige wijze handelden de bijna altijd op het defensief bouwende Franschen; ook zij losten groote tirailleurzwermen op; daar hunne compagnieën voor het gebruik der compagniescolonnes echter te zwak waren, formeerden zij hunne soutiens uit twee of meer compagnieën, die zij op vrij groote afstanden van de vuurlinie opstelden.

De formatiën hadden dus aan beide zijden veel overeenkomst met elkander; daarentegen bestond er in de leiding van het gevecht, alsmede vooral in het gebruik van het vuur, een bepaald onderscheid. Van Deutsche zijde werd zooveel mogelijk getracht op korte afstanden te schieten; daartoe avanceerde de infanterie met veel overleg, sprongsgewijze; met den frontaanval werden flankaanvallen, door omvatting des vijands, verbonden; ten slotte noodzaakte een algemeene stormloop den geschokten vijand tot het verlaten zijner stelling.

Wanneer de Deutsche infanterie zich in het defensief bevond, zooals dit voor Metz en Parijs, aan de Loire, bij Belfort enz. voorkwam, zien wij haar met de haar eigen kalmte en koelbloedigheid tegen den overmachtigen vijand strijden en het overwicht van de vuurtactiek duidelijk aan het licht komen. Zij liet de tegenpartij tot op 400 pas avanceeren, alvorens haar vuur te openen, en deze tactiek miste nooit hare uitwerking.

Het veelvuldig voorkomen eindelijk van dorps- en boschgevechten en de waarde, aan beide zij-

den aan het bezit van terreinvoorwerpen toegekend, was het natuurlijk gevolg van het toenemende gewicht der verspreide vechtwijze, die bij voorkeur het bedekte terrein, van steunpunten voorzien, tot haar gebruik aanwijst.

De oorlog van 1870/71 ligt te versch in ieders geheugen om er als krijgsgeschiedkundig feit langer bij stil te staan. Uit een politiek oogpunt beschouwd, belooft hij nog rijke stof voor toekomstigen strijd. Ook de nood dwingt daarom in ieder leger tot tactische studie. De geschiedenis der tactiek leert ons dat elke reactie, wil zij vruchten dragen, op deugdzame gronden moet berusten; veranderingen, ondoordacht aangebracht, leverden slechts teleurstelling en ramp. In gelijke mate nu, met de toenemende verbeteringen in de wapentechniek en de groote uitbreiding in de getalsterkte der legers, zijn de eischen, die aan de leiding van het geheel en aan de oefening van het individu moeten worden gesteld, toegenomen.

Wordt aan de eene zijde de noodzakelijkheid van de oplossing der massa erkend, aan de andere zijde vloeien daaruit eigen oordeel en zelfstandigheid als een eerste vereischte voor ieder met rang bekleed militair voort. Alleen langdurige oefening zal daarin kunnen voorzien, en zij die bij hunne hooge vlucht in het uitdenken van nieuwe en steeds nieuwere tactiek, grootsche plannen ontwerpen, mogen in de eerste plaats rekening houden met den graad van ontwikkeling van den soldaat zelf, opdat men dezen niet evenals den Franschman, een snelvurend wapen in de handen geeft, zonder hem te oefenen in de vuurtactiek. Het zwaartepunt van de tegenwoordige tactiek ligt naar ons inzien in de eerste plaats in de individueele opleiding van den soldaat; hem te ontwikkelen en te oefenen heet medewerken tot de tactiek der toekomst, die minder nieuw als zij op den eersten aanblik schijnt, deugdelijke elementen tot hare toepassing eischt.

De Vla ming, 1ste Luit. K.M.A.*

* Zie ook: *Mil. Spect.* 142(1973)(11)507 (kader, 3e al.).

De SIJS van de KLu is een vreemde vogel

M. W. A. Weers

Kolonel van de Koninklijke Luchtmacht

In 1964 deed een merkwaardig voertuig — produkt van een vernuftig idee en veel doe-het-zelf-techniek — zijn intrede in de Koninklijke Luchtmacht. De ideeën mensen (wijlen SM Langbroek met drie collega's) gingen ervan uit dat de energie van een vliegtuigstraalmotor zou kunnen worden gebruikt om sneeuw en ijs op start- en rolbanen te smelten. Het vehikel werd SOTJIMAS (Single Operated Twin Jet Ice Melter And Snowblower) gedoopt; het geheim school in de toepassing van twee straalmotoren (één voor en één achter) die de startbanen schoonblazen van ijs en sneeuw en die tevens voor de aandrijving van het voertuig zorgen.*

De behoefte aan een effectieve ijs- en sneeuwbestrijder vloeide voort uit de taak van de Koninklijke Luchtmacht. Deze moet namelijk gedurende alle seizoenen en onder alle weersgesteldheden kunnen opereren. Nu is het tijdens een aantal start- en landingsfasen van de gevechtsvliegtuigen nodig met de beide hoofdwielen van het landingsgestel stuurcorrecties met behulp van de remmen uit te voeren. Deze noodzaak ontstaat o.a. door het feit, dat het richtingsroer tijdens deze fasen met onvoldoende snelheid wordt aangestroomd om stuurcorrecties met dit roer mogelijk te maken.

Het vorenstaande impliceert, dat gedurende het winterseizoen de start- en landingsbanen ijs- en sneeuwvrij moeten worden gemaakt om het vliegverkeer met gevechtsvliegtuigen mogelijk te maken. De SOTJIMAS, later SIJS (Straalturbine IJs- en Sneeuwbestrijder) genoemd, berustte op het principe dat de thermische en kinetische energie, die door een straalmotor wordt geleverd, kan worden benut om sneeuw en ijs van de start-, landings- en rolbanen te verwijderen. Tevens is men op het idee gekomen twee straalmotoren toe te passen en deze zodanig op te stellen, dat de stuwkrachten van de beide motoren elkaar bij een bepaald toerental opheffen. Op dit idee is octrooi aange-

vraagd en verkregen. Dit octrooi geldt in alle landen die over een vliegtuigindustrie beschikken.

Nadat op een vijftal vliegbases deze SIJS met succes in eigen beheer was vervaardigd en voor het beoogde doel ingezet, kreeg het Depot Algemeen-Technisch en Intendance-Materieel (DATIM) van de luchtmacht de opdracht, voor de vliegbases die nog niet over een SIJS beschikten, drie SIJSen te bouwen. Het ontwerp voor deze drie SIJSen was op basis van het oorspronkelijke luchtmachtontwerp bij Aviolanda uitgewerkt en, evenals de reeds aanwezige SIJSen, gebaseerd op de Rolls Royce Derwent straalmotor, die o.a. gemonteerd was in de Gloster Meteor. Deze drie SIJSen werden in januari 1972 door het DATIM aan de vliegbases overgedragen.

De drie door het DATIM gebouwde SIJSen bleken goed te voldoen, maar de problemen rond de onderdelenpositie van de Derwentmotor brachten het Directoraat Materieel Luchtmacht (DMLu) ertoe het DATIM de opdracht te verstrekken een prototype SIJS te ontwerpen voor een „nieuwe generatie” SIJSen, die dienden te worden uitgerust met twee Allison J33-motoren van de Lockheed T-33 („T-bird”) straaltrainers, die in 1972 door de Koninklijke Luchtmacht buiten gebruik zijn gesteld. Aangezien deze straalmotor groter en zwaarder is, een hoger specifiek brandstofverbruik heeft en een aanzienlijk hogere stuwkracht levert dan de Derwent-motor van de „oude generatie” SIJSen, is het totale ontwerp aanzienlijk groter geworden.

Het zou te ver voeren hier op alle details van het nieuwe ontwerp in te gaan. Wel willen wij een aantal constructie- en systeemcomponenten kort bespreken en daarbij tevens aangeven op welke wijze door het DATIM is samengewerkt met de Koninklijke Militaire Academie te Breda en de Technische Hogeschool te Delft.

Frame

Het frame is dermate torsiestijf geconstrueerd dat,

* Zie ook: K. F. van Beusekom — *Mil. Spect.* 135(1966) (10)483-486.

indien één der wielen boven een kuil wordt geplaatst, alle torsiekrachten worden opgenomen door het frame. De brandstoftanks behoeven dus geen torsiekrachten op te nemen. De maximale doorzakking van de blaasmond bedraagt 6 mm. Het frame biedt plaats aan de brandstoftanks en de componenten van de diverse systemen. Hierbij werd ervan uitgegaan dat het onderhoud aan deze componenten zoveel mogelijk op normale werkhoogte moet worden uitgevoerd en dat de bereikbaarheid van deze componenten optimaal dient te zijn. De berekening van het frame is gecontroleerd door docenten in de sterkteleer van de Koninklijke Militaire Academie (KMA) te Breda. In het frame zijn één grote en twee kleinere tanks ondergebracht met een tankinhoud van resp. 3600 en 1000 liter. Deze tanks staan op speciale bevestigingsrails opgesteld en kunnen op bijzonder snelle wijze uit het frame worden gehesen.

Cabine

Door middel van vier rubber mountings is de cabine bovenop het frame bevestigd. Deze wijze van bevestiging en het feit, dat de cabine volledig dubbelwandig is uitgevoerd (incl. dubbele ruiten en deuren) zorgen ervoor dat een goede warmte- en geluidsisolatie van de cabine wordt verkregen. De cabine is voorzien van twee zitplaatsen en bezit een volledig instrumentarium, nodig voor de besturing van de SIJS. Werd in de „oude generatie” SIJS verwarmde lucht van de compressor van de straalmotor afgetapt en naar de cabine geleid, zodat de cabine bij deze SIJSen pas kan worden verwarmd nadat de motoren enige tijd hebben gedraaid, nu is in de middenconsole van de cabine een aparte heater-unit gemonteerd. Op deze wijze is bijvoorbeeld het defrosten van de ruiten vooraf mogelijk.

Motoren

De motorbokken zijn los aan het frame bevestigd, zodat in principe elke straalmotor met een diameter gelijk aan of kleiner dan die van de Allison J33-motor voor deze SIJS kan worden toegepast. De beide straalmotoren zijn scharnierend in de motorbokken opgehangen, zodat de stand van de motoren kan worden aangepast aan de dikte van de te ruimen sneeuw- of ijslaag.

Blaasmonden

De beide blaasmonden zijn zodanig ontworpen, dat de weerstand gelijk is aan de in de Lockheed T33 toegepaste straalpijp, opdat bij 100% rpm de maximumturbinetemperatuur niet wordt overschreden. Tevens is ook het doorsnedeverloop zo-

danig dat een effectieve „sneeuwruimbreedte” van ten minste 15 meter is verkregen. Het blaasmondonderzoek is uitgevoerd door cadetten in opleiding tot officier technische zaken KLu op de KMA te Breda en de Technische Hogeschool te Delft, door proefnemingen met modellen van deze blaasmond.

Besturingssysteem

In het hydraulische besturingssysteem is in de cabine een selectieschakelaar opgenomen, waardoor een keuze mogelijk wordt uit drie besturingsmogelijkheden:

- a. wielen achteras neutrale stand, wielen vooras bestuurbaar t.b.v. parkeren en slepen;
- b. wielen vooras en achteras draaien tegengesteld, waardoor een bijzonder kleine draaicirkel mogelijk wordt (3,20 meter bij een voertuiglengte van ruim 13 meter);
- c. wielen vooras en achteras draaien in dezelfde richting, waardoor het zg. „krabben” mogelijk wordt.

Elektrisch systeem, brandblussysteem

In het elektrisch systeem van de SIJS-9 zijn twee „boordaccu's” opgenomen, omdat tijdens het slepen van de SIJS elektrische spanning en hydraulische druk nodig zijn om te kunnen sturen en remmen. Het elektrische startstelsel van de beide straalmotoren is voornamelijk opgebouwd uit componenten, die oorspronkelijk ook werden toegepast in de Lockheed T33-straaltrainer. Na het constateren van brand kan van de beide zijanten van de SIJS en uit de cabine het brandblussysteem in werking worden gesteld. Hierbij wordt BCF-blusvloeistof in het compressorgedeelte van de motor geïnjecteerd. Gelijktijdig wordt de hoofdbrandstoftoevoer klep gesloten.

Radio'set

In de cabine is een radio'set gemonteerd, die radioverbinding met de verkeerstoren van de vliegbasis mogelijk maakt. Van de verkeerstoren uit wordt de inzet van de SIJS geregeld en aangepast aan het eventueel reeds aanwezige vliegverkeer.

De nieuwe SIJS, die uiterlijk nog wel iets lijkt op de oude SOTJIMAS, al is het model sterk gestileerd, werd op 19 november 1973 officieel overgedragen aan de Directeur Materieel Luchtmacht en op de Vliegbasis Soesterberg in dienst gesteld.

Een fraai voorbeeld van technisch vernuft, geboren in het brein van enkele onderofficieren van de KLu, en waarvoor ook van buitenlandse zijde belangstelling is getoond.

Ontwikkelingen met betrekking tot de comptabiliteitsfunctie

H. J. H. Verberne

registeraccountant, Luitenant-Kolonel van de Militaire Administratie

Binnen de krijgsmacht hebben weinigen een duidelijk inzicht in de betekenis en inhoud van de comptabiliteitsfunctie.

Dit is niet onbegrijpelijk. Het enigszins specialistische karakter van deze functie en de wettelijke bepalingen daaromheen maken voor velen een verdieping in deze materie niet tot de meest boeiende bezigheden.

Voor zover men zich een bepaalde voorstelling van de comptabiliteitsfunctie heeft gemaakt is deze vaak ontstaan uit persoonlijke ervaringen en in het algemeen samenhangend met zekere randverschijnselen.

Voor velen zijn deze ervaringen opgedaan in het contact met de comptabelen, i.c. de korpsadministrateurs. Deze contacten hebben meestal betrekking op rechtspositionele zaken en regelingen, die onder verantwoordelijkheid van de personeelsfunctie tot stand zijn gebracht.

De uitvoering en toepassing van deze regelingen zijn opgedragen aan de comptabelen, die zo nodig functionele aanwijzingen ontvangen van de hoofdafdeling comptabiliteit. Dit ervaringsgebied bestrijkt aldus vrijwel uitsluitend het controleaspect van de comptabiliteitsfunctie. Daarbij kunnen wij opmerken dat controle in het algemeen niet direct door een ieder als aangenaam wordt ondervonden. Maar ook indien men zuiver functioneel met de comptabiliteitsfunctie wordt geconfronteerd betreft dit veelal slechts een deelaspect van de totale functie, met name gewoonlijk de voorbereiding en de bewaking van de begroting.

De laatste jaren zijn er binnen de overheid ontwikkelingen ten aanzien van de comptabiliteitsfunctie in gang gezet — duidelijk terug te vinden in de Miljoenennota's van 1970 af — waaraan ook binnen Defensie moeilijk kan worden voorbijgegaan. Algemeen gesteld hebben deze ontwikkelingen betrekking op het verder rationaliseren van het besluitvormingsproces.

Het is daarom dat in dit artikel wordt getracht enige aandacht te vragen voor de inhoud en betekenis van deze nieuwe ontwikkelingen.

Ontwikkelingen in het bedrijfsleven

Het is opmerkelijk te constateren dat in het bedrijfsleven zelden of nooit wordt gesproken van de comptabiliteitsfunctie. Men hanteert daar de begrippen boekhouding en administratie. De administratie heeft een ontwikkeling doorgemaakt, waarbinnen in het algemeen drie hoofdfasen zijn te onderkennen.

De eerste fase wordt gekenmerkt door het vastleggen van de feitelijkheid. Ook al worden de uitgaven en ontvangsten, en later zelfs de kosten, geleidelijk gedetailleerder vastgelegd en naar verschillende gezichtspunten, zoals kostensoorten, kostenplaatsen en kostendragers, gegroepeerd, toch hebben de cijfers steeds betrekking op de werkelijkheid. De informatie die de administratie aldus verschaft is achteraf bepaald en derhalve op het verleden gericht. In deze fase van ontwikkeling staat het verantwoordings- en controleaspect op de voorgrond.

De tweede fase is vooral ingezet onder invloed van de bedrijfseconomische wetenschap. Met de invoering van standaardkosten worden normatieve cijfers in de administratie geïntroduceerd. Het accent komt te liggen bij de bestuurlijke informatie, zonder dat daarbij de controlefunctie van de administratie aan betekenis inboet. In de vorm van o.a. prognoses en budgetten worden toekomstige gegevens opgenomen in de administratie. Samen met de feitelijke cijfers ontstaat daardoor de mogelijkheid van confrontatie van verwachting en realisatie. Dit scheidt de basis voor diverse analyses, die tot een bijsturing van de plannen of van de uitvoering dwingen. Tevens vormt deze vergelijkingsmogelijkheid de grond voor de toepassing van het „management by exception”. Dit is van grote betekenis voor de leiding die daarmee van vele overtollige cijfers wordt bevrijd. Samengevat mogen we stellen dat deze fase wordt gekenmerkt door op de toekomst gerichte informatie, waarbij de cijfers uit het verleden hoofdzakelijk betekenis krij-

gen als steuninformatie voor het vooraf bepalen van de kosten en uitgaven, onontbeerlijk voor het afwegen van alternatieven en het stellen van prioriteiten in het besluitvormingsproces en voor het bepalen van de consequenties van de genomen beslissingen tegen de achtergrond van de financieringsproblematiek.

De derde fase staat geheel onder invloed van de vooruitgang op het gebied van de administratieve techniek, zoals boekhoudmachines, ponskaarten-apparatuur en computers. Door de mogelijkheden van vérgaande detailleringen, statistische bewerkingen en het inbouwen van vooraf vastgestelde regels, normen en formules wordt de bestuurlijke informatiefunctie van de administratie en boekhouding verder geperfectioneerd. Daarmee wordt de administratie tot een nog belangrijker middel in handen van de managers van een huishouding.

Parallel met de hiervoor geschetste ontwikkeling van de administratie voltrekt zich een ontwikkeling van boekhouder via administrateur naar controller. Het meest kenmerkende van de controller is dat hij — bij wijze van spreken — dichter bij de manager staat dan bij de administratie. Door een adequate analyse van de door de administratie opgeleverde cijfers brengt hij de betekenis van deze cijfers onder de aandacht van het management en wel vergezeld van de nodige aanbevelingen. Met de invoering van de functie van controller krijgen de financieel-economische aspecten in de bedrijfsvoering een verhoogde aandacht, wat leidt tot een grotere verzakelijking in het besluitvormingsproces bij de besturing van de onderneming.

Invloed van de begroting op de administratie bij de overheid

De administratie — en zeker de financiële administratie — bij de overheid heeft in tegenstelling tot het bedrijfsleven een geheel andere ontwikkeling doorgemaakt. De belangrijkste oorzaak daarvoor is dat in het bedrijfsleven normaliter bij de verkoop van goederen of diensten een zeker waardeoordeel wordt uitgesproken over de producten of diensten, tot uitdrukking komende in de verkoopprijs. Dit biedt de mogelijkheid de gemaakte kosten te stellen tegenover de opbrengst. Bij de overheid is in het algemeen een dergelijke toetsing aan een geldopbrengst niet mogelijk. Men heeft derhalve naar andere middelen moeten zoeken om de kosten in de hand te houden en wel door de uitgaven te toetsen aan *autorisatiebegrotingen*.

De opzet van dit artikel laat niet toe de verschillen

in ontwikkeling tussen beide administraties aan een volledig onderzoek te onderwerpen. Wij zullen ons beperken tot het signaleren van twee markante verschilpunten.

Alvorens echter daartoe over te gaan is het nog interessant op te merken dat in Nederland het woord „comptabiliteit” van oudsher veelal wordt opgevat in verband met „comptabel”. Tussen beide begrippen bestaat echter in wezen een duidelijk verschil. Het begrip comptabel heeft betrekking op de rekenplichtigheid, in het bijzonder voor toevertrouwde geldbedragen (als voorbeeld te noemen de korpsadministrateurs, zijnde comptabelen). Het rekenplichtig zijn houdt in: de plicht tot het afleggen van verantwoording door middel van een verantwoordingsverslag (de rekening).

Het begrip comptabiliteit is ruimer en houdt, gezien de Comptabiliteitswet van 1927, verband met onderwerpen die samenhangen met de inrichting, de voorbereiding en de uitvoering van de begroting. De huidige wet bevat geen rechtstreekse aanwijzingen omtrent de boekhouding en de administratie. De voorschriften voor de inrichting van de begroting en de rijksrekening bepalen echter uiteraard de minimale eisen waaraan de financiële administratie moet voldoen. Deze eisen veroorzaken het eerste verschilpunt in ontwikkeling van de administratie bij de overheid en het bedrijfsleven. De bewaking van de begroting maakt het noodzakelijk deze op de toekomst gerichte cijfers op te nemen in de financiële administratie. Het is daardoor dat de overheidsadministratie in de beginfase een voorsprong heeft op de administratie in het bedrijfsleven, die zich aanvankelijk beperkt tot het registreren van de werkelijkheid.

Het tweede verschilpunt betreft een vertraging in de op het management gerichte ontwikkeling van de administratieve functie bij de overheid, veroorzaakt door die zelfde begroting. De reden daarvan is te zoeken bij de *functies van de overheidsbegroting*.

Als eerste kan de *staatsrechtelijke* functie worden genoemd. Voor elk departement wordt de begroting bij afzonderlijke wet vastgesteld met als primair doel het verlenen van autorisatie. Daarmee verkrijgt de regering het recht uitgaven te doen, tot bepaalde maxima. De volksvertegenwoordiging kan deze wetten aanvaarden, amenderen of verwerpen.

De tweede functie betreft de *macro-economische*. Hierbij dient de begroting de grondslag te vormen voor een beleid dat is gericht op een evenwichtige

ontwikkeling van de volkshuishouding. Daarin spelen o.a. mee het peil van de nationale bestedingen, de rijksuitgaven en het niveau van de belastingen.

De derde functie is de *beheerstechnische*. Daartoe dient de begroting een grondslag te leveren voor een doelmatig beheer, voor het uitoefenen van toezicht en tevens voor het afleggen van rekening en verantwoording door de betrokken ministers.

Te constateren valt dat deze functies alle vrij sterk extern zijn gericht en — afgezien van het grote belang — vrijwel uitsluitend politieke doeleinden dienen. De daarmee samenhangende financiële administratie biedt zonder meer nauwelijks de mogelijkheid tot het leveren van een bijdrage aan het intern gerichte management van een departement ten behoeve van het besturen en doen functioneren van de organisatie zelf.

Het lijkt niet vreemd te veronderstellen, dat dit één van de redenen is dat binnen Defensie het accent voornamelijk is gelegd op het verder vervolmaken van deeladministraties waarin veelal slechts kwantitatieve gegevens worden verwerkt. Duidelijke voorbeelden daarvan zijn de personeels- en voorraadadministraties. Deze subadministraties zijn gericht op het besturen van deelprocessen. De huidige defensiehoofdboekhouding is vrijwel geheel gebaseerd op de begroting; afgezien van enkele voorfasen worden de feitelijke uitgaven bijna uitsluitend geregistreerd naar een indeling, bepaald door de huidige begroting.

In het bedrijfsleven is de financiële hoofdadministratie daarentegen zodanig ingericht dat deze overall-informatie kan leveren, zowel voor het besturen van de huishouding als voor de externe presentatie van de uitkomsten.

Nieuwe technieken ter beheersing van de kosten en voor een betere planning van de uitgaven

Door het verder rationaliseren van het besluitvormingsproces tracht de regering onder meer de uitgaven, en daarmee de toeneming van de belastingdruk, binnen aanvaardbare grenzen te houden.

De Miljoenennota's van de laatste jaren geven in grote lijnen aan hoe men deze problematiek denkt aan te pakken en op te lossen. Uit de daarin gegeven beschouwingen willen wij drie onderwerpen lichten, die nauw met elkaar samenhangen.

Veel aandacht wordt besteed aan de nieuwe methoden van *beleidsanalyse*. Tot op heden werden veelal de doelstellingen en het daarop afgestemde uitgavenniveau als een gegeven beschouwd.

Dit moge o.a. blijken uit de financiële ramingen op basis van ongewijzigd beleid, eveneens merendeels in de Miljoenennota van 1974 terug te vinden. De ramingen worden opgebouwd door extrapolatie van vroegere cijfers, daarbij wel rekening houdende met o.a. de verwachte prijsstijgingen.

De door de regering overwogen nieuwe taken komen boven op dit uitgavenpeil. Het fundamenteel heroverwegen van bestaande taken, hoe gewenst ook, leverde onoverkomelijke problemen op.

Bij de beleidsanalyse staat het onderzoek naar doeltreffendheid van de overheidstaken centraal. Tevens vraagt men zich hierbij af of de bestaande doelstellingen nog wel waard zijn te worden nagestreefd in vergelijking met nieuw gestelde. De beleidsanalyse wordt ondersteund door nieuwe technieken van kosten-batenanalyses, waarmee enerzijds de verschillende wijzen van doelstellingenrealisatie worden gekwantificeerd en getoetst, anderzijds een betere prioriteitsstelling in het beleid mogelijk wordt gemaakt.

Het tweede aspect heeft betrekking op *meerjarenramingen*. Evenals in het bedrijfsleven bestaat er bij de overheid een steeds grotere behoefte aan meerjarenramingen als gevolg van het complexer worden van de organisatie en de enorme bedragen, die met de investeringen zijn gemoeid. Snelle en abrupte veranderingen in het beleid zijn niet meer mogelijk. De meerjarenramingen koppelen de doelstellingen op lange termijn aan de realisatie op korte termijn, en maken de toekomstige financiële gevolgen van het gekozen beleid zichtbaar. Omgekeerd plaatsen de meerjarenramingen de plannen op korte termijn in een beleidskader op lange termijn. Tevens vormen ze een belangrijk hulpmiddel voor prognoses omtrent de ontwikkeling van de nationale economie op lange termijn. Daarvoor is echter meer nodig dan een extrapolatie van cijfers op basis van ongewijzigd beleid.

Het derde onderwerp betreft de aandacht, die in de Miljoenennota's wordt besteed aan de techniek van *programmabudgettering*.

Deze moderne managementtechniek is in het bijzonder ontwikkeld voor huishoudingen die, anders dan op ruilbasis, goederen of diensten ter beschikking stellen, waaronder ook Defensie is te rekenen. Kenmerkend voor deze techniek is de procesintegratie van beleidsanalyse, kosten-batenanalyses, prioriteitsstelling en daaruit voortvloeiende meerjarenramingen. Samengevat bevordert deze techniek het denken in alternatieven, waarbij het kostenaspect een verantwoorde plaats krijgt, terwijl

tevens een duidelijk inzicht in de toekomstige financieringsbehoefte wordt gegeven.

Bij een nadere beschouwing van de bij de overheid levende gedachten valt een aantal punten op. Passages in de Miljoenennota's, waarbij meerjarenramingen worden gezien als waardevol hulpmiddel voor regering, parlement, politieke partijen en bevolking, doen op zijn minst vermoeden dat de nieuwe technieken primair politieke en sociaal-economische doeleinden dienen. Deze mening wordt nog verstrekt door de uitspraak, dat bij de beleidsanalyse en de programmabudgettering een waardering van de maatschappelijke voor- en nadelen, verbonden aan de alternatieven, onmisbaar is. Uiteraard bestaat tegen deze doelstelling geen bezwaar, maar de mogelijkheid is niet uitgesloten dat de aandacht voor de interne bedrijfsvoering bij de opzet van een inherent administratief systeem op de tweede plaats komt. Opvallend is ook dat in de recentere Miljoenennota's steeds meer het accent wordt gelegd op de financieringsproblematiek (meerjarenramingen van uitgaven), terwijl de beleidsanalyse, kosten-batenanalyses en programmabudgettering op de achtergrond raken. Vermoedelijk moet de oorzaak worden gezocht bij het gebrek aan voldoende deskundigen, verminderde belangstelling bij de managers, gezien de twijfel aan de bijdrage voor de bedrijfsvoering, en de vermeende praktische moeilijkheden op administratief-organisatorisch gebied.

Toch zal het streven binnen Defensie gericht moeten blijven op het dienen van het politieke bewind; daarnaast is het verschaffen van de onontbeerlijke informatie aan het ambtelijk/militair topmanagement ter besturing en beheersing van de interne gang van zaken noodzakelijk.

Invloed van de nieuwe ontwikkelingen op de comptabiliteitsfunctie

De toepassing van moderne managementtechnieken stelt uiteraard bepaalde eisen aan de administratie voor de oplevering van de benodigde informatie.

De huidige boekhouding van Defensie is vrijwel geheel afgestemd op de begroting. Grofweg gezegd houdt dit in, dat de feitelijke uitgaven worden geregistreerd naar een indeling die door de begroting wordt bepaald. Voor een enkel krijgsmachtdeel worden behalve uitgaven partieel ook kosten in de boekhouding verwerkt.

De begrotingsindeling is gebaseerd op uitgaven-categorieën (kostensoorten), met dien verstande dat een verdeling van deze categorieën over zeven

afdelingen plaatsvindt, met daarbinnen — echter als uitzondering — een gering aantal organisatorische eenheden, die afzonderlijk worden geraamd. De boekhouding dient echter meer in te houden dan een begrotingsadministratie. In principe dient de boekhouding de mogelijkheid te bieden de kosten en uitgaven — zowel vóór- als nacalculatorisch — te groeperen naar die gezichtspunten, die de informatiebehoefte op topniveau doet verlangen.

Ook de Commissie tot voorbereiding van een herziening van de Comptabiliteitswet, ingesteld in 1956 en rapportierend in 1960 (kortweg de Commissie Simons genoemd), was die mening reeds toegedaan. Maar als gevolg van het feit, dat men het systeem van baten en lasten tevens wilde incorporeren in de wettelijke begroting, sprak de meerderheid van de commissie zich uit tegen een voorstel van die strekking.

Wil echter bijvoorbeeld de techniek van programmabudgettering uitvoerbaar zijn, dan zal niet alleen behoefte bestaan aan inzicht in de uitgaven, verband houdende met de „aanschaf” van personele en materiële middelen, maar tevens aan inzicht in de kosten die verband houden met het gebruik van de middelen; en wel naar een indeling die door de programmastructuur wordt bepaald. In de boekhouding dienen daartoe de budgetten en ramingen te worden vastgelegd en tevens moet de feitelijkheid naar die indeling worden geregistreerd.

Deze feitelijkheidsregistratie speelt een belangrijke rol. Nacalculatie, aangevuld met verdere analyse, kan immers leiden tot betere informatie bij de kosten-batenanalyses en tot additionele informatie voor het aanpassen van de budgetten, ramingen en prognoses.

Momenteel heeft de hoofdafdeling comptabiliteit een dergelijk gerevalueerd boekhoudsysteem in ontwikkeling; met een geleidelijke invoering is een begin gemaakt.

Integrale verwezenlijking van dit overall financiële-informatiesysteem vraagt echter bepaalde voorzieningen bij de bestaande informatiesystemen op deelgebieden, zoals bezoldigings-, voorraad- en personeelssystemen, korpsadministraties enz., van waaruit de nodige gegevens moeten worden verkregen ter voeding van het boekhoudsysteem.

De daartoe noodzakelijke acties op administratief-organisatorisch gebied zijn of worden in gang gezet.

De door de minister van defensie ingestelde Commissie Programmabudgettering, sedert 1 november jl. voorgezeten door het hoofd van de hoofdafdeling comptabiliteit, bezint zich op de concrete informatie-inhoud van het systeem.

Parallel aan deze ontwikkelingen op het gebied van de financiële administratie zien wij tevens een andere ontwikkeling met betrekking tot de comptabiliteitsfunctie.

Was de functie van de afdeling comptabiliteit in het verleden bijna uitsluitend constaterend, geleidelijk aan wordt zij meer analytisch, evaluerend en daarmee ondersteunend.

Dit moge ook blijken uit het door het ministerie van financiën opgestelde ontwerp „Besluit taak afdelingen comptabiliteit”. Hieruit is duidelijk af te leiden dat, in tegenstelling tot de Regeling Comptabiliteit 1959, waarin aan het hoofd van de afdeling comptabiliteit bij het beoordelen van voorgenomen besluiten met financiële consequenties een passieve rol is toebedeeld, diens taak thans imperatief wordt gesteld conform de zienswijze van de Commissie Simons. Dit heeft zowel betrekking op voorgenomen besluiten waarvoor nog geen budgettaire voorzieningen zijn getroffen, als op

besluiten die worden voorgenomen binnen het kader van de begroting.

Hierbij komt het accent te liggen op de financieel-economisch georiënteerde informatiebeoordeling en -verstrekking aan zowel de politieke als de ambtelijk/militaire leiding ter ondersteuning van de beleidsvoering op lange en korte termijn. Deze informatie wordt voorzien van de nodige aanbevelingen en adviezen.

De hoofdafdeling comptabiliteit wordt daarmee een onmisbaar beleidsinstrument in handen van de defensieleiding en gaat tenderen naar de functie van controller zoals wij die in het bedrijfsleven kennen.

Vanzelfsprekend heeft deze ontwikkeling invloed op de te stellen kwalitatieve personeelseisen, hetgeen tot uitdrukking kwam c.q. zal moeten komen in de personeelsformatie en -vulling van de hoofdafdeling comptabiliteit.

Joesoef overtuigde meer dan George Washington

Amerika's defensie: antwoord op de uitdaging van een pasja van Tripoli

J. R. Evenhuis

journalist, Rome

De sympathieke bobbies van Londen hebben een grote illusie in de hand gewerkt, namelijk dat de Engelse hoofdstad maar weinig politie nodig heeft om ordelijk te blijven. In feite is Londen een plaats waar van alles kan gebeuren als de „law” ook maar een jota van haar intrinsieke strengheid zou verliezen.

Iets van die zelfde illusie bestond tot voor kort over de Middellandse Zee. Gezien het gemak waarmee de Britse vloot daar geruime tijd voor bobby kon spelen, mocht het lijken alsof er geen problemen van internationale orde meer bestonden. Wat minder zichtbaar was het feit, dat vrijwel al die rust op een moeizaam werk van pacificatie berustte.

Vóór de periode van de Engelse maritieme suprematie in de Middellandse Zee was het daar in één woord een bende. Geen enkele scheepskapitein die een reis naar een Levanthaven ondernam, kon er helemaal zeker van zijn dat hij niet met schip, bemanning en passagiers in handen van zeerovers zou vallen.

Oude koek? Het is maar hoe men dat opvat. In elk geval ligt tussen onze periode van hedendaagse luchtrovers en die van de eertijdse zeerovers niet veel meer dan honderd jaar. Maar wat nog belangrijker is: die honderd jaar waren bijna de enige periode in een mediterrane geschiedenis van ruim 2500 jaar waarin de rovers zich koest hielden. Het is nooit goed zich op interregna te verkijken. Om maar een sprekend voorbeeld te noemen: wie beseft tegenwoordig nog dat de bakermat van Amerika als militaire macht eens in de Middellandse Zee heeft gelegen?

Het staat de Amerikaanse publieke opinie vrij, tegenover de strijdkrachten van de Verenigde Staten alle mogelijke en zeer wisselende houdingen aan te nemen. Zij heeft ook reeds lang vóór Vietnam van dit recht volledig gebruik gemaakt.

George Washington heeft het, evenals bijna elke andere Amerikaanse militair, ook moeten ondervinden. Toen hij in 1783 het opperbevel neerlegde over de troepen die de Amerikaanse onafhanke-

lijkheid hadden bevochten, wilde de publieke opinie niet meer van strijdkrachten horen. Hoe Washington ook waarschuwde, zij werden nagevoeg tot de laatste man afgedankt. Ook de allerlaatste Amerikaanse soldaat zou toen waarschijnlijk naar huis zijn gestuurd, als voor een paar magazijnen met overgebleven oorlogsmateriaal geen bewaking nodig was geweest.

Met de vloot uit de jaren van de Onafhankelijkheidsoorlog wist men helemaal niets meer te beginnen. De schepen werden, voor zover zij nog enige waarde bleken te hebben, eenvoudig aan de meestbiedende verkocht. Reeds in 1785 verdween zo het laatste Amerikaanse oorlogsschip, de *Alliance*.

De Verenigde Staten waren oorspronkelijk dus vast van plan het zonder strijdkrachten te stellen. In 1790 telden zij in totaal niet meer dan zo'n duizend man, merendeels depottroepen, en alle burgers van de nieuwe staat voelden zich daar uitstekend onder. Geen andere natie ter wereld gaf er trouwens blijk van het op hun territorium te hebben voorzien.

Er behoefde echter niet veel tijd te verlopen om de Amerikanen duidelijk te maken dat een burger van de Verenigde Staten ook ver buiten zijn land bijzonder onaangename zaken konden overkomen. Zodra Amerika vrij werd, zwermden zijn kooplieden over de wereldzeeën uit en een van de gebieden waarvoor zij veel interesse hadden, was de Middellandse Zee. Nu was die zee reeds sinds eeuwen met piraten verpest, een omstandigheid die pas goed tot het bewustzijn van de Amerikaanse kooplieden doordrong toen zij daar onder eigen vlag gingen varen. Zij zaten toen eensklaps met alle problemen die de Westeuropese staten daar reeds sinds de 16e en 17e eeuw hadden gekend.

Het zwaartepunt lag toen niet op de industrie (olie) maar op de handel (scheepvaartverbindingen). In het bijzonder de Noordafrikanen hadden in die dagen met een consequent uitgevoerd blackmailstelsel — opbrengen van koopvaarders, tot slaaf maken van hun bemanningen en daarna fi-

nancieel profiteren van het verlangen van de ge-terroriseerde familieleden om ze weer uit de slaavernij te verlossen — een ten minste even scherp wapen tegen de Westeuropese landen in handen als nu met de voor de Westeuropese industrie zo kostbare olie.

Tenzij West-Europa in het Middellandse-Zeegebied geen handel meer wenste te drijven — een alternatief dat nooit in aanmerking kwam — diende het dit risico te aanvaarden. Dat betekende, afgezien van veel verdriet, een niet onaanzienlijk economisch verlies. Hoezeer de schade in de handelskapitalistische staten van die tijd werd gevoeld, blijkt wel uit de frequentie waarmee zij hun vlooteskaders onder de beste commandanten naar het een of andere Noordafrikaanse zeeroversnest plachten te dirigeren, om aan het kwaad paal en perk te stellen.

In de Nederlandse maritieme geschiedenis zijn dergelijke expedities zelfs zó talrijk, dat het bijna misplaatst lijkt in de Engelsen onze traditionele tegenstanders ter zee te zien; in veel sterkere mate waren dat de Barbarijse zeerovers. De strijd daartegen duurde van 1624 tot 1816 feitelijk zonder lange onderbrekingen voort.

Hare Hoog Mogenden, vindende op de klachten van haar ingezetenen de vrije zeevaart en koophandel naar de Levant machtig onzeker, resolveeren haar Vice-Admiraal de Ruyter weer te doen gaan naar de Straat, met een eskader van vijftien oorlogsschepen.

De taal is die van het jaar 1662, de situatie typisch voor een heel tijdperk.

In de bagno's van Algiers telde men soms 50.000 christenslaven, weinig minder dan het aantal mohammedanen in deze stad wier bestaan, zuiver parasitair, was gebaseerd op de waarde van deze mensen als ruilobject. Gemiddeld brachten zij aan losgeld vijf- à tienduizend gulden per persoon op, maar indien de mensenrovers dachten met een personage van enigszins bijzondere komaf te doen te hebben (wat deze categorie begrijpelijkerwijze zo lang mogelijk trachtte verborgen te houden), konden de prijzen ook zeer sterk stijgen.

Een van de bekendste christenslaven van Algiers is de Spaanse schrijver Miguel de Cervantes geweest, die er van 1575 tot 1580 werd vastgehouden. Die ervaring heeft heel zijn latere werk gekleurd.

Een van de voornaamste redenen waarom deze schande eeuwen kon voortduren, was dat elke Westeuropese staat zich slechts bekommerde om zijn eigen onderdanen. Gezamenlijke actie was onder de toenmalige politieke omstandigheden uitgesloten. Trouwens, bij de vlootexpedities die

de Westeuropese landen kriskras en zonder enige coördinatie ondernamen, stond nooit de gedachte aan een radicale oplossing voorop. Het ging slechts erom, na een beschieting een beter tractaat voor de eigen categorie van christenslaven af te dwingen. Het principe dat de piratenstaten, zuiver om het economische nut, de gevangen christenen tot slaaf konden maken, werd stilzwijgend geaccepteerd. Er zat ook niet veel anders op, want zelfs in het gunstigste geval, d.w.z. wanneer een vlootvoogd een Dey alles kon laten ondertekenen wat hij wilde, was de laatste dat onmiddellijk vergeten als de vloot weer was vertrokken.

Van het afzetten van de boosdoeners kon in die vóórkoloniale tijden bovendien geen sprake zijn.

Men vergeet wel eens dat de mogelijkheid tot afzetten van kwaadwillige heersers een van de goede kanten is geweest van het kolonialisme zoals dat zich in de 19e eeuw ontwikkelde. Zelfs de Russen, die zich in die eeuw zeer koloniaal hebben uitgebreid, en nu vrijwel de enigen zijn die hun „koloniale rijk” nog hebben gehandhaafd, beroepen zich gaarne op het feit dat zij, bv. in Centraal-Azië, aan al die ouderwetse knevelarijen een einde hebben gemaakt.

Wat het Middellandse-Zeegebied betreft, waren zulke afzettingen nog in de 18e en de 19e eeuw volkomen uitgesloten. Kwamen zij al voor, dan was dat als resultaat van een zuiver interne strijd om de macht. De buitenwereld kwam er niet aan te pas en kon slechts accepteren wat er gebeurde.

Zo was in Tripoli tussen 1711 en 1835 de Karamanli-familie ononderbroken aan de macht. Wat er binnen die familie voorviel, had op Europa vaak een groter effect dan tegenwoordig een volledige verandering van regime.

In een officieel stuk, tussen Nederlanders in patria en Nederlandse diplomaten in Istanboel gewisseld in 1795, toen in Tripoli weer eens de ene Karamanli-pasja door een andere was vervangen, komt deze machteloosheid, soms gemengd met wat optimisme, zeer duidelijk uit:

Met opzicht tot den usurpateur van Tripoly willen wij ons genoegen omtrent zijne verjaaging niet ontveinsen, alzo de gevaarlijke oogmerken van dat monster teegens onze natie daardoor veel efficasieuser zijn verijdeld dan ooit door derselver herhaalde representatiën bij de Porte zoude hebben kunnen verkregen werden.

Aldus de correspondenten uit Nederland.

De man die toen aan de macht kwam was helaas geen minder groot „monster” en trok zich heel

spoedig nog minder van de Porte, nominaal soeverein over de Karamanli, aan dan om het even wie van zijn voorgangers. Hij heette Joesoef, en verdient bijzondere vermelding, omdat er waarschijnlijk nooit een buitenlander is geweest die het Amerikaanse volk zó „efficasieus” uit de waan heeft geholpen dat het zich om militaire zaken niet behoefde te bekommeren.

Deze Karamanli-pasja had namelijk de moed de Verenigde Staten in hun eerste externe oorlog te betrekken, een oorlog met het land dat nu Libië heet. Deze werd tussen 1801 en 1805 gevoerd, lang genoeg geleden om voorgoed tot de geschiedenis te behoren, ware het niet dat hij een bepaalde karakteristiek had die toch ook weer sterk aan de tegenwoordige tijd herinnert.

Joesoef vorderde van Amerika ultimatief een schatting van \$ 225.000 ineens, en een jaarlijkse bijdrage van \$ 25.000 daarboven, indien de Amerikaanse schepen een minimum van zekerheid tegen zijn piraten wilden hebben.

De Amerikanen hadden in de jaren daarvoor weliswaar getracht zich bij de oude Westeuropese usanties aan te passen, maar in deze affaire ging het op de een of andere wijze scheef: de Verenigde Staten hadden, geheel buiten eigen schuld, hun eerste oorlog te pakken.

Typisch voor hun positie van gedemilitariseerd land was althans het geduld waarmee zij eerst op de vreemdste uitdagingen antwoordden alvorens op de oorlogsverklaring van de pasja van Tripoli in te gaan.

De eerste moeilijkheden hadden zij met de Algerijnen gehad die al in 1785 twee van hun schepen kaapten en 21 opvarenden tot slaaf maakten. In 1793 volgden tien andere schepen met 105 man die hetzelfde lot ondergingen. Daar de Algerijnen voor een Amerikaanse „slaaf” bijna tienmaal zoveel losgeld eisten als voor een Westeuropese (\$ 2.800 per man), waren er allerlei motieven die de onderhandelingen vertraagden. De Amerikanen konden er echter niet veel aan doen, zwak als zij waren. De Noordafrikaanse piraten zagen in hun schepen een speciaal voor de hand liggende buit, aangezien Amerika, een „newcomer” in de Middellandse-Zeehandel, nog volkomen naïef stond tegenover het ingewikkelde stelsel van half-diplomatieke, half-corrupte aard waarmee de Westeuropese landen daar een minimum van handel voor zich zelf hadden veilig gesteld. Een stelsel dat eeuwen had nodig gehad om een zekere coëxistentie tussen Westeuropese handels- en Noordafrikaanse roofstaten mogelijk te maken.

Wat voorts Amerika tegenover die zeerovers nóg zwakker maakte, was het feit dat het niet, zoals

die Westeuropese handelsstaten, af en toe oorlogsschepen erheen kon sturen om een bijzonder ongezeglijke roofstaat met een bombardement te bestraffen.

Joesoef maakte echter de maat vol. Reeds vóór 1801 vielen in Washington twee, vooral ten aanzien van Tripoli, zeer ingrijpende besluiten.

1. Het kon er niet bij blijven dat Amerikaanse koopvaarders aan de genade van zeerovers waren overgeleverd. Er dienden oorlogsschepen te worden gebouwd om die koopvaarders te beschermen. Om dat probleem te kunnen hanteren ontstond in 1798 het Navy Department.

2. Daar het er ook met de Amerikaanse soldaten slecht voor stond, en een land moeilijk een vloot kon hebben zonder ook over een aantal goede soldaten te beschikken, werd tegelijk, in hetzelfde jaar 1798, het US Marines Corps opgericht, het speciale marine-infanteriewapen dat tot op de dag van vandaag onder de directe bevelen staat van de president van de Verenigde Staten, en min of meer los van de rest van de Amerikaanse strijdkrachten.

Vandaar dat, zoals alle Amerikaanse marinegeschiedkundigen leren, de US Navy haar ware bakermat niet in Amerikaanse maar in de mediterrane wateren heeft gehad.

Overigens hebben de Amerikanen tot het laatst toe ook aan deze „bestemming” trachten te ontkomen. Het eerste oorlogsschip dat na 1785 op stapel werd gezet, was namelijk nog als „geschenk” voor de mediterrane piraten bedoeld! Die hadden Washington wijs gemaakt dat met zo'n „ontwikkelingshulp” wel wat problemen uit de weg konden worden geruimd. Toen zij het schip echter eenmaal hadden, werd hun willekeur nog groter. De piraten bleken ook nog „confidence tricksters”. Iets waar Amerikanen bijna nog slechter tegen kunnen. Ook dit kon echter als bouwstof dienen voor een vlootbeleid dat Amerika ten slotte tot de sterkste zeemacht ter wereld zou maken.

Het is uiteindelijk allemaal begonnen met dat „Mediterranean Squadron”, opgericht om de Amerikaanse koopvaardij tegen zeeroverij te beschermen. Uit deze leerschool kwamen bijna alle Amerikaanse admiraals van de 19e eeuw voort. Zij hebben ook een goede diplomatieke reputatie opgebouwd, wat niet zo hoeft te verwonderen want de verhoudingen lagen hier zeer ingewikkeld en met een diplomatieke zet bereikte men er vaak veel meer dan met een kanonschot.

De Amerikanen verkregen trouwens reeds toen een basis van het trotse Spanje (Port Mahon op Minorca). Die was goed gekozen, want de Engelsen hebben destijds lang geaarzeld tussen Port Mahon en Gibraltar alvorens definitief voor het laatste te kiezen. Gibraltar heeft zijn diensten verricht maar de Amerikaanse marinehistoricus S. E. Morison houdt ook thans nog Port Mahon voor de best te verdedigen basis van de twee. Dit heeft nu echter slechts historische betekenis. De Amerikanen zijn niet lang in Port Mahon gebleven nadat de primaire taak van het Mediterranean Squadron, namelijk om te verhinderen dat zeerovers hier de Amerikaanse handel onmogelijk maakten, was volbracht.

De Verenigde Staten waren het laatste land dat door de kaperstaten werd uitgedaagd. Merkwaardigerwijs was het tevens het eerste land dat het probleem voor zich zelf oploste. In 1815 hadden de kaperstaten voldoende respect voor Uncle Sam om zijn schepen niet langer overlast aan te doen. De Westeuropese staten, die niet zo consequent waren in hun tegenweer, waren pas na 1830 definitief van het probleem verlost, toen enerzijds Frankrijk Algiers bezette en anderzijds Engeland steeds meer groeide in zijn rol van politieagent van de Middellandse Zee.

Ten slotte nog een woord over de US Marines, die thans in de Middellandse Zee weer een vitale functie hebben. Zij horen daar niet, beweren sommigen. Een feit is, dat zij zonder de Middellandse Zee en haar pirateske aspecten waarschijnlijk nooit als wapen zouden zijn gecreëerd.

Joesoef „inspireerde” ook hen. Wie de woorden kent van de bekende Marines’ Hymn, een mars op muziek van Offenbach, zal zich zeker wel eens hebben afgevraagd wat de „Shores of Tripoli” daarin te betekenen hebben. Het antwoord is dat de Marines boven een op Joesoef veroverde Tripolitaanse stad, Derna, in het jaar 1805 voor de allereerste keer in een land buiten de Verenigde Staten de Amerikaanse vlag hebben gehesen. „To the shores of Tripoli” bleef tot 1847 het motto van de Marines. In dat jaar deed zich een wapenfeit voor (de bezetting van Mexico City door Amerikaanse troepen) waarbij de Marines een zeer heroïsche rol speelden, en sindsdien luidt daarom de mars: „From the halls of Montezuma, to the shores of Tripoli”.

In elk geval is ook voor de Marines alles in de Middellandse Zee begonnen, eens het terrein van de eerste „agonizing reappraisal” van een ontwapend, en nu weer een plaats voor de hoop en de vrees van een lang niet defensieloos Amerika, dat

geroepen is om daar voor de tweede keer een chaos te keren. Berichten over militaire oefeningen in de Verenigde Staten spreken in dit opzicht een duidelijke taal. De nadruk komt steeds meer te liggen op scenario’s die typisch zijn voor eventualiteiten in het Midden-Oosten. In Amerika maakt men daarvan trouwens niet eens zo’n groot geheim. Wat ook verstandig is, aangezien militaire oefeningen nu eenmaal de realiteiten, die zich kunnen voordoen, moeten benaderen; anders zouden zij waardeloos zijn.

Bovendien verwacht zelfs de eventuele tegenstander niets anders. De Sovjets zouden ongetwijfeld hoogst verbaasd zijn te horen dat er thans in de Verenigde Staten níét op grote schaal oefeningen worden gehouden met het een of andere Arabische land als achtergrond. Zij doen het zelf, naar men meer kan aannemen dan constateren, waarschijnlijk op nóg grotere schaal.

In het bijzonder twee van die oefeningen hebben de aandacht getrokken: *Operation Gallant 73* in Texas, en *Operation Alkali Canyon 73* in Californië. Zij laten enkele conclusies toe over het genre krijgsmacht dat de Verenigde Staten achter de hand willen houden voor acties in het Midden-Oosten, mocht de noodzaak daartoe zich voordoen.

In de eerste plaats zijn het de mariniersdivisies, waarvan speciaal de Tweede sinds geruime tijd is geposteerd op eenheden van de Zesde Vloot in de Middellandse Zee. Deze Tweede Mariniersdivisie heeft deelgenomen aan *Operation Alkali Canyon 73*, waarover een deel van de Amerikaanse pers heeft kunnen schrijven dat de „aanvallers” in deze oefening khakihemden en rangonderscheidings-tekenen van het Libische leger droegen.

Ten minste zo interessant is echter wat woordvoerders van Combat Developments Command hadden mee te delen over een nieuwe eliteformatie van het Amerikaanse leger, genaamd 1st (Air) Cavalry Division; dit naar aanleiding van *Operation Gallant Hand 73*. Die eenheid wordt ook aangeduid met de afkorting Tricap (Triple Capacity); haar betekenis werd geschetst als in te houden een

revolutionary increase in combat power through a new combination of air cavalry, tanks, attack helicopters, mechanized forces, and air mobile infantry and artillery.

Het gaat ernaar uitzien dat Amerika voor de tweede keer niet zal kunnen ontkomen aan bepaalde „bestemmingen” in de mediterrane sfeer. Schlesinger, de minister van defensie van de Verenigde

Staten, heeft reeds meermalen aangeduid dat de „Joesoefs” van heden niet moeten denken dat zij zich ten aanzien van de rest van de wereld alles kunnen permitteren.

Voorlopig doet echter Kissinger nog wat hij kan. Henry Kissinger, historicus van professie, weet dan ook precies wat de historische achtergrond is van het conflict in het Midden-Oosten waaraan hij, in 1973 Amerikaans minister van buitenlandse zaken geworden, onmiddellijk zijn beste krachten moest geven.

Laten wij hem zelf aan het woord, aangezien het korter en krachtiger wel niet te zeggen zal zijn:

De USSR steunde eerst Israël om het Arabische nationalisme te stimuleren. Daarna hielp zij Nasser die dit nationalisme gebruikte om het Westen te verdrijven. Vervolgens verplaatste zij haar gunst naar Irak dat de belofte gaf het nationalisme in dienst van het communisme te stellen. Al die zetten van de Sovjets waren kennelijk niet in alle details van tevoren overwogen, want zij hingen van vele factoren af die niet onder hun controle stonden. Maar het Kremlin deed al het mogelijke om een situatie te scheppen die het alle kansen bood om een chaos in het Midden-Oosten teweeg te brengen.

Dat schreef Kissinger reeds in 1960 (*The necessity for Choice*, blz. 133) toen de chaos zeker nog niet op het hoogtepunt was, en beide oorlogen nog in de toekomst lagen.

Er valt echter niet veel principieels aan toe te voegen. Kissinger heeft van zijn diagnose ook nooit iets teruggenomen en dat is wel interessant als men ziet hoe juist hij grote successen in de omgang met de Sovjets heeft weten te boeken. Daarentegen zijn anderen, die wel ervoor oppassen de Sovjets voor de chaos in het Midden-Oosten aansprakelijk te stellen, laat staan dat zo duidelijk neer te schrijven, met lege handen van hun diplomatieke bemoeiingen teruggekeerd.

Wat ons hier echter in de eerste plaats interesseert is de merkwaardige wijze waarop Amerika *aan de kant van Israël* in het conflict betrokken is geraakt. Oorspronkelijk stond dat geenszins in de sterren geschreven, wat althans hen historisch kan worden duidelijk gemaakt die overal imperialistische „achtergronden” zien (Amerika is „imperialistisch”, Israël is „imperialistisch”, zij moesten elkaar „dús” vinden).

In 1948, tijdens de eerste oorlog tussen Israëli's en Arabieren, was er van geen enkele Amerikaanse steun aan Israël sprake. De Amerikaanse Kolonel David Marcus, opgeleid in Westpoint en in 1945 de eerste die met zijn troepen in Dachau aankwam, moest in dat jaar zijn persoonlijke militaire bijdrage aan de Israëli'sche zaak betalen met

een verbanning uit het Amerikaanse leger. (Hij sneuvelde kort vóór de wapenstilstand.)

Nog sprekender: in hetzelfde jaar ging Golda Meir als de eerste Israëli'sche ambassadeur naar Moskou. Zij was toen een overtuigende linkse socialiste, en verklaarde bij die gelegenheid dat de Israëli's dachten, voortaan met de Sovjets voor het socialisme te gaan werken.

Dergelijke illusies bestonden toen ook aan Israëli'sche kant over de steun van de Sovjet-Unie. Nu weet men beter, namelijk dat de ideologie voor deze mogendheid slechts een scherm is waarachter zich een in principe door niets, zelfs niet door het eigen zogenaamde socialisme, gebreidelde machts- en uitbreidingspolitiek des te vrijer kan bewegen. In 1956 ondernamen de Israëli's hun eerste Sinaï-veldtocht die hen bijna reeds naar het Suezkanaal bracht. En wie was het die hen tot de terugtocht noopte? Eisenhower, de toenmalige president van de Verenigde Staten. Ook niet direct een bewijs dat het ene zogenaamde imperialisme het met het andere zogenaamde imperialisme eens was! Overigens was zelfs van imperialisme nauwelijks sprake, want die eerste Sinaï-veldtocht van de Israëli's was een rechtstreeks antwoord op het feit dat Egypte, Syrië en Jordanië kort tevoren een eenhoofdig opperbevel hadden ingesteld met het oog op een militaire actie tegen Israël.

In feite was ook niet Israël het eerste land in het Midden-Oosten dat Amerikaanse militaire steun kreeg: dat was, in 1958, de Libanon. Amerikaanse mariniers landden daar toen om althans dit land, door Syrië bedreigd, voor de chaos in de Arabische wereld te bewaren. Na drie maanden trokken zij zich weer terug.

De Amerikanen — hun naoorlogse politiek kan hier niet anders worden geschetst — deden steeds het tegenovergestelde van wat de Sovjets beoogden: zo weinig mogelijk in plaats van zoveel mogelijk chaos.

Het was een ondankbare maar onvermijdelijke taak, vooral in verband met de mondiale verplichtingen die Amerika ten deel waren gevallen. Die mondiale verplichtingen brengen in onze tijd ook mee dat bv. de olietoevoer uit dat gebied, belangrijk voor de gehele wereld, niet op een onverantwoordelijke wijze wordt onderbroken.

Die mondiale betrokkenheid was het ook, die de Amerikanen, meer indirect dan direct en eerder later dan vroeger, in nauwe militaire samenwerking met Israël bracht: het Midden-Oosten is geen deel van de wereld dat, als de ene supermacht daar hard aan het werk slaat om het langs allerlei kronkelige wegen onder haar suprematie te

brenge, door de andere supermacht eenvoudig kan worden weggeschonken.

Na de Jom-Kippoeroorlog heeft nu voorlopig de diplomatie het woord. De uitkomst is nog ongewis. Maar nu de Amerikanen zich van Vietnam hebben ontdaan — een probleem dat tot voor

kort ook veel te veel hun militaire planning heeft bepaald — mag het zeker geen wonder heten dat hun strijdkrachten worden voorbereid op taken die zij wellicht in het Middellandse-Zeebekken en in het Midden-Oosten zullen moeten vervullen, indien dat deel van de wereld nog dieper in de chaos dreigt te verzinken.

MEDEDELING

Maandelijks wordt de Militaire Spectator toegezonden aan alle leden van de Koninklijke Vereniging ter beoefening van de Krijgswetenschap.

Ten einde de toezending aan thans nog actief dienende officieren van Land- en Luchtmacht, tevens lid van de Koninklijke Vereniging ter beoefening van de Krijgswetenschap, ook na hun dienstverlating zeker te stellen, wordt belanghebbenden verzocht de 2e Secretaris (p.a. Laan van Clingendael 121, Den Haag) in voorkomend geval ter zake in te lichten.

Diplomatieke problemen rond de Europese veiligheidsconferentie

D. Stevens

Kapitein vsd der Artillerie

Twee evenwijdige lijnen ontmoeten elkaar in het oneindige. En dat geloven ze nog ook.
S. J. Lec [1]

Onder het vaandel van het marxisme-leninisme, onder de leiding van de communistische partij, voorwaarts, op naar de overwinning van het communisme!

(Leuze bij novemberparade 1973)

„De Koude Oorlog is voorbij”, zei partijleider L. I. Brezjnef bij zijn afscheid van Amerika, na een topbezoek van een week bij president Nixon, dat op 23 juni 1973 in Camp David werd afgesloten. Om te weten, wat hij hiermee bedoelde te zeggen over de inhoud der gevoerde besprekingen, is het noodzakelijk te weten wat de Russen onder *koude oorlog* verstaan.

Professor B. N. Ponomarjov, sedert 9 april 1971 secretaris van het Centrale Comité, prominent Russisch adviseur inzake de overeenkomsten met de Verenigde Staten en ideoloog van de internationale politiek, zegt in zijn definitie onder meer dat de Koude Oorlog is ontstaan

... als gevolg van het door de agressieve imperialistische kringen voeren van een „machtspolitiek” in de betrekkingen met de Sovjet-Unie en de volksdemocratische landen”. [2]

Dat is dus iets geheel anders dan wij in het Westen verstaan onder Koude Oorlog, waarbij wij dan denken aan het wederzijds voeren van die oorlog. In de communistische definities wordt hun aandeel echter consequent erbuiten gehouden, want volgens de leer van het historisch materialisme is de toekomst aan hen, en alle vormen van wat wij betitelen als hún Koude Oorlog waarmee dit toekomstideaal naderbij moet worden gebracht, worden hunnerzijds gezien als een door de historie opgelegde plicht.

Het door Nederland in Helsinki en Genève naar voren gebrachte idee van een vrij verkeer van personen en informatie is dan ook vanzelfsprekend ideologisch van de tafel geveegd.

Een andere communistische definitie uit een in 1973 verschenen politiek woordenboek luidt:

De door de meest reactionaire en agressieve krach-

ten der imperialistische grootbourgeoisie bedreven politiek ter verscherping van de internationale spanningen . . . [3],

die volgens deze definitie die kringen vóór alles dient ter verwezenlijking van hun contrarevolutionaire plannen tegen de communistische staten. Als vormen van de westerse koude-oorlogvoering worden o.m. genoemd anticommunistische en anti-Sovjethetze; voorts militaire coalities en bases rond de communistische landen, te zamen met spionage- en opruiersactiviteiten en dreigingen met militair geweld.

Eenzijdig beëindigd?

Uit de woorden van algemeen partijsecretaris Brezjnef zou blijken, dat in Camp David is overeengekomen dat deze activiteiten onzerzijds voorbij zouden zijn.

Waar het Rusland betreft vindt het opponeren van het Westen, ook in de propaganda, normaal doorgang. Dat is constateerbaar en het wordt ook niet ontkend in de ideologische publikaties:

De rol van die machtige media voor de ideologische opvoeding, zoals de pers, de radio en de televisie, die zich richten op een auditorium van vele miljoenen, kan onder de huidige omstandigheden uitsluitend heel groot zijn . . .

zo schrijft de Krasnaja Zvezda [4].

De propaganda-industrie, die de 6000 verschillende kranten en bijna evenveel tijdschriften in de Sovjet-Unie, alsmede radio en televisie van hun inhoud voorziet, zorgt ervoor dat de dagelijkse berichtgeving, tot in de sportverslagen toe, is verpolitiseerd. Ook de export op dit gebied gaat door, onder meer via tientallen radiozenders, die tot de krachtigste ter wereld behoren en in alle

landstalen uitzenden. Anderzijds worden de Russische uitzendingen van zenders als Radio Liberty gestoord.

Het Russische dialectische en historische materialisme wordt wel eens een *self-fulfilling prophecy* genoemd: een profetie waaraan met man en macht wordt gewerkt om haar te doen uitkomen. De Sovjets beschouwen westelijke pogingen om het voortschrijdende communisme tegen te houden ongeveer als gelijkstaande aan het handelen van iemand, die poogt de wijzers van de klok tegen te houden om de tijd tot staan te brengen.

Het begin van de Koude Oorlog

Een Nederlandse definitie van Koude Oorlog:

De voornamelijk ongewapende strijd tussen de communistische en anticommunistische staten. [5]

De Koude Oorlog is in aanzienlijke mate bepaald door de intergeallieerde afspraken uit de Tweede Wereldoorlog, die naderhand verschillend zijn geïnterpreteerd. Niet alleen in Oost-Europa, waar de aanwezigheid van de Russische strijdkrachten een sovjetisering mogelijk maakte, maar ook in andere staten pogde de Sovjet-Unie haar posities te verzekeren.

Zo trachtte Stalin een deel van de Italiaanse koloniën in Afrika toegewezen te krijgen, met toegang tot de Middellandse Zee [6]. In het kader van dat zelfde streven werden in Griekenland de zogenaamde Eerste en Tweede Revolutionaire Oorlog georganiseerd (1941-1945, resp. 1946-1949), waarin de communisten echter de nederlaag leden [7].

In 1946 poogde de Sovjet-Unie zich ook al blijvend in Noord-Perzië te vestigen, eiste voorts bases in Turkije, in Transkaukasië en bij de Dardanellen.

Het Amerikaanse Congres voteerde — om een tegenwicht tegen die druk te kunnen scheppen — op 12 maart 1947 voor economische steun aan Turkije en Griekenland een bedrag van 400 miljoen dollar. Beide landen zijn trouwe NAVO-partners, met een voorbeeldige discipline in hun strijdkrachten, hoewel ook zij stellig nog aan veel buitenlandse en binnenlandse agitatie blootstaan.

Op 5 juni 1947 werd door de Verenigde Staten het Marshallplan voor Europese wederopbouw gelanceerd. Het werd ook aan Oost-Europa aangeboden, dat het evenwel niet mocht aannemen.¹

¹ De Oosteuropese landen werden in 1949 gebonden aan de COMECON (SEV, Sovjet voor onderlinge hulp). In de preambule van dit verdrag staat o.a. dat de lidstaten zijn „*vervuld van vastbeslotenheid ook verder de alzijdige*

De naoorlogse stakingsgolf in West-Europa kon de wind uit de zeilen worden genomen dank zij de, als gevolg van het Marshallplan, verbeterde economische omstandigheden. Door middel van de blokkade van West-Berlijn (1948-1949) probeerde de Sovjet-Unie vervolgens aan West-Berlijn de neutrale status op te dringen. De befaamde luchtbrug vrijdelde dit streven in eerste instantie, waarna het echter door de verdragen van 1972 en 1973 alsnog succes kon oogsten.

De oprichting van de NAVO in 1949, als logische voortzetting van het in 1948 gesloten Verdrag van Brussel, heeft de Westeuropese landen tot nog toe gevrijwaard van een te dikke Russische vinger in de pap. Voor Tsjecho-Slowakije, dat in 1948 door de staatsgreep zijn democratie had verloren, kwam de Westerse aansluiting helaas te laat [8].

De Koude Oorlog is nooit gevoerd

Er zijn auteurs, die stellen dat de Koude Oorlog, althans door ons, nooit is gevoerd, zo onder anderen de politicus en essayist J. de Kadt in zijn boek „*De politiek der gematigden*” [9]. Hij constateert, dat wij steeds in het defensief waren en dat er ook dan nog heel weinig verweer onzerzijds is geweest. Zelfs is in concreto nooit enig doeltreffend initiatief genomen om de afspraken van Yalta en Potsdam over democratische (géén „volksdemocratische”) regeringen in Oost-Europa te kunnen verwezenlijken.

Het ongestoord oprichten van de Berlijnse muur in augustus 1961 als proefballon verschaftte de Sovjets de zekerheid, dat er tegen een dergelijk optreden in Europa geen verzet meer zou worden geboden [10].

Ook de opstanden in Oost-Duitsland (1953), Hongarije en Polen (1956), Tsjecho-Slowakije en Polen (1968) en Litouwen (1972) zijn buiten ons om tot stand gekomen, en door onze warme sympathie niet gered. (De Oekraïense strijd voor onafhankelijkheid, die een hoofdstuk apart vormt, blijft hier buiten beschouwing.)

Door sommigen wordt wel aangevoerd, dat Hongarije (1956) de laatste kans voor het Westen is geweest om het getij te doen keren [11].

Vreedzame coëxistentie: ontstaan van de détente

De recente vorderingen van de Sovjet-Unie op het terrein van de wereldpolitiek kwamen tot stand

economische samenwerking te verwezenlijken op grondslag van de internationale socialistische arbeidsverdeling in het belang van de opbouw van het socialisme en het communisme...”.

Na de afspraken van Camp David, 15 september 1959

in de periode die wij de „vreedzame coëxistentie” noemen. De letterlijke vertaling uit het Russisch van de oorspronkelijke benaming luidt: „de leninistische koers van vreedzame wedijver tussen de landen met een verschillend maatschappelijk systeem”. En dát is beslist iets anders dan „vreedzame coëxistentie”, welke term eigenlijk als een vorm van vertaal-simplificatie is ontstaan.

Het feitelijke karakter van de „vreedzame coëxistentie” is de sovjetologen niet onbekend: van het begin af hebben de ideologische publikaties daar geen doekjes om gewonden.

Chroesjtsjov noemde het „de hoogste vorm van klassenstrijd”.

De Pravda schreef kortelings in een hoofdartikel, getiteld „Het Sovjet-vredesprogramma”, dat de Russische regering

... in alle activiteiten van de buitenlandse politiek wordt geleid door de raadgevingen van de grote Lenin over de vreedzame en tegelijkertijd in haar werkelijkheid revolutionair van karakter zijnde buitenlandse politiek [12].²

Deze nieuwe koers in de buitenlandse politiek werd reeds voorbereid rond het 20e partijcongres van de Communistische Partij der Sovjet-Unie in 1956.

² „Wij zijn geen pacifisten en kunnen een revolutionaire oorlog niet afwijzen” zei Lenin in zijn referaat over de politieke toestand voor de 7e Alrussische Conferentie der RSDAP(b) d.d. 24 april (7 mei) 1917.

Terwijl de Nederlandse militairen nog volop paraat dienden te zijn, en eens in de veertien dagen met bewegingsvrijheid mochten gaan, werd op 15 september 1959 in Camp David door de regeringsleiders van de Verenigde Staten en Rusland tot de nieuwe koers besloten. Een koers waarover in dat zelfde jaar het 21e Partijcongres der CPSU definitief zijn zegen had gegeven.

Molotov, die deze nieuwe lijn antirevolutionair durfde noemen, verdween van het toneel.

In 1961 werd door het 22e Partijcongres het twintigjarig programma aangenomen, dat in de Nederlandstalige uitgave de titel „Communisme, de wereld van morgen (1961-1981)” draagt [13].

De geest van München

De Russische dissidente schrijver Wladimir Maximov betreurt de overeenkomst van Camp David, en tekent daarbij aan, dat er van een tweede München zou moeten worden gesproken. De „geest van Camp David” zou de geest van München zijn. Op het terrein der tegenpropaganda ligt alles inderdaad al een tijd opvallend stil.

De Pravda constateerde reeds eerder:

De Sovjet-Unie en de socialistische broederlanden hebben het front van de „koude oorlog” doorbroken (...). Zoals ook in het verleden zal de CPSU in haar strijd tegen het imperialisme en bij haar gehele internationale politiek de socialistische, leninistische koers krachtig blijven voortzetten. [14]

Over voorstellen als die van het vrije verkeer van personen en informatie zei de algemeen secretaris der CPSU, Brezjnev, op het kortelings in Moskou gehouden Wereldcongres der Vredelievende Krachten:

Enkelen van de initiators van deze campagne beweren, dat er geen ontspanning mogelijk is als er geen veranderingen tot stand komen in de binnenlandse orde van de communistische landen. Weer anderen van die soort treden hiertegen niet openlijk op, doch doen wel met opzienbarende duidelijkheid mededelingen over hun bedoelingen om het proces van ontspanning te gebruiken voor de verslapping van het communistische regime, en ten slotte voor de ontbinding ervan (...). Zij spreken over de vrijheid en de democratie, over de rechten van de mens, doch in feite dient die hele luide campagne één doel: het verdoezelen van hun pogingen tot inmenging in de binnenlandse aangelegenheden van de communistische staten (...). Zij kletsen over „liberalisatie”, maar beogen de liquidatie van de reële veroveringen van het communisme (...). [15]

Daarmee is dan iedere illusie over het door de Europese Veiligheidsconferentie bewerkstelligende

van grotere vrijheden in de Sovjet-Unie en de Oosteuropese landen weer tot de realiteit teruggebracht. De leiders beseffen blijkens het voorgaande citaat heel goed, dat zoiets tevens het einde van hun systeem zou betekenen.

Finlandisering

De „Conferentie over werkelijke vrede, veiligheid en samenwerking in Europa”, die door de Sovjet-Unie geruime tijd vóór de oprichting van het Warschau-Pact in 1955 reeds was geëist, is er ten slotte toch gekomen. Op 9 maart 1972, toen het Nederlandse publiek van officiële zijde nog niets definitiefs had vernomen, onthulde het Russische lid van de Commissie voor Europese Veiligheid en Samenwerking, Valentin Berezjkov — die in 1943 in Teheran als Stalins persoonlijke tolk had gefungeerd — in een gastcollege aan de Leidse Rijksuniversiteit dat Amerika en de Sovjet-Unie waren overeengekomen, dat deze conferentie zou doorgaan.

„Wanneer er een bevredigend (d.w.z. voor de Russen bevredigend, S.) systeem van collectieve veiligheid in Europa zal zijn gecreëerd”, zo vermeldt het Warschau-Pact in zijn Preambule en in Artikel 11, „kan het pact worden opgeheven”.³ Hiertegenover zou dan ongetwijfeld de ontbinding van de NAVO moeten staan.

Zelfs al zou dat laatste dienen als ruilobject voor de opheffing van het Warschau-Pact, dan nog blijven er voldoende bindingen bestaan tussen de Sovjet-Unie en de Oosteuropese landen om te verzekeren dat de verbondenheid van de oostelijke strijdkrachten onder die maatregel weinig of niet zou lijden [16].

Of dat aan deze zijde van het IJzeren Gordijn ook zo zou zijn, moet worden betwijfeld op grond van de nu reeds existierende praktijk, die heeft geleid tot hetgeen de secretaris-generaal van de NAVO, mr. J. M. Luns, karakteriseerde als de „nogal de-

³ Art. 11 van het Warschau-Pact. Dit verdrag blijft 20 jaar van kracht. Voor de partijen die het verdrag sluiten en die één jaar voor afloop van deze termijn geen verklaring van opzegging indienen bij de regering van de Poolse volksrepubliek, blijft het nog 10 jaar van kracht. In geval van het creëren van een systeem van collectieve veiligheid in Europa en bij het sluiten van een hiertoe strekkende overeenkomst voor geheel Europa aangaande de collectieve veiligheid, waarnaar de partijen, die het verdrag sluiten, onvermoeid streven, verliest dit verdrag zijn geldigheid op de dag van het in werking treden van het verdrag voor geheel Europa.

Het Warschau-Pact (Verdrag van vriendschap, samenwerking en wederzijdse bijstand) is ondertekend op 14 mei 1955 en van kracht geworden op 4 juni 1955.

solate toestand” van het Atlantisch Bondgenootschap. De kans op Finlandisering van West-Europa, die daaruit zou kunnen voortkomen, zou nog worden versterkt door de ermee gepaard gaande economische politiek die een opening van de EEG naar de COMECON voorbereidt.⁴ De komende zogenaamde „heroriëntering” van de NAVO, waarover in de loop van dit voorjaar door de NAVO-raad te Brussel een verklaring wordt afgegeven, kan zowel de vrede in Europa bevorderen als leiden tot de Finlandisering van West-Europa; een toestand dus, waarin de wensen van de Sovjet-Unie niet slechts een grote rol spelen in ons staatkundig handelen, maar daarin zelfs de doorslag zullen geven.

In de daaropvolgende fase in de jaren '80, in een eerder artikel in de Militaire Spectator in 1972 „de Europeïsering” van de defensie genoemd [17], is er een kans dat de NAVO in haar huidige structuur zou worden opgeheven. Het is dan ook verontrustend, dat in veel gevallen de huidige, ter conferentie bereikte, compromissen aan de arge-loze bevolking worden voorgeschoteld als waren het behaalde successen. Daarbij dringt zich de vergelijking op met de, in de jaren '50 wel gehoorde, „wijze raad” dat men de dienstplichtige maar beter niet moest voorlichten over de ware sterkte van de Sovjet-strijdkrachten, omdat hem dat alleen maar zou kunnen demoraliseren! Men moet zich dan ook niet erover verwonderen, dat de dienstplichtige van toen, die de huisvader van nu is geworden, weinig geld over heeft voor zijn defensie: er is immers geen dreiging?!

Het is voor onze democratie zaak, openbaar te maken onder welke druk en onder welke invloed van zowel Oost als West ons handelen wordt bepaald. Alleen dán zal de bevolking kunnen meedenken en meebeslissen. Alleen dán zal ook ten volle worden beseft dat onze defensie allesbehalve een overbodige liefhebberij is.

De geheime diplomatie en haar taalmoeilijkheden

In verschillende historische en politieke beschouwingen wordt de veronderstelling geuit dat de Westelijke nederlagen, voor zover die het gevolg waren van de geheime diplomatieke onderhandelingen met de Sovjet-Unie, hun oorzaak vonden in onvoldoende kennis van de semantiek, de begrippenwereld, van de Sovjet-taal. Een poging tot

⁴ Bij de informele besprekingen, die de Russische secretaris-generaal van de COMECON, Fadejev, op 27 augustus 1973 met EEG-functionarissen in Kopenhagen hierover voerde, werd vooruitgang in deze richting geboekt.

analyse van de juistheid van dit ook nu zo actuele probleem lijkt gewenst.

Bij de geheime onderhandelingen tussen West en Oost, van Teheran (1943) tot Genève (1973), heeft het verschil in semantiek steeds een rol gespeeld. Dit is geen nieuw probleem, want reeds in 1921 gaf de communistische Derde Internationale voor de eigen geloofsgenoten een woordenboek uit, dat de betekenis van een reeks kernbegrippen toelichtte. Het was derhalve vanzelfsprekend niet nodig geweest, dat men achteraf van de Conferenties van Teheran en, in het bijzonder, van die van Yalta en Potsdam zou zeggen, dat men was misleid door het Sovjetrussische taalgebruik [18].

Bestudering van dat openlijk gepubliceerde woordenboek, voorts van de uitspraken en geschriften van de leiders waarmee men onderhandelde, en van de kort voor Teheran in 1943 in Australië verschenen „Marxist glossary” zou in al deze zaken opheldering hebben kunnen geven. In het voorwoord van de uitgave van 1946 zegt dit woordenboek der communisten:

... wapens in de strijd zijn ideeën, politieke programma's, aan de massa's overgebracht door middel van het gesproken en geschreven woord. De analyse van de woorden, die kenmerkend zijn voor de herschepping van de maatschappij, is geen probleem van de taalwetenschap; de essentie van het probleem is politiek, i.c. klassenpolitiek. [19]

Daarna is van dezelfde zijde, niet alleen in het Russisch, maar ook in andere moderne talen, tot op de huidige dag nog een hele reeks van verklarende politieke, filosofische, atheïstische en politiek-economische woordenboeken verschenen. Ook vele westerse auteurs hebben zich ermee beziggehouden, zoals dr. R. N. Carew Hunt van de Engelse militaire inlichtingendienst [20], de Duitse sovjetoloog prof. dr. Hans Koch [21] en de in

de Kominternschool opgeleide Westduitse expert Wolfgang Leonhard [22].

Onwetendheid of compromispolitiek?

Het is dus helemaal de vraag of de diplomatie, als de desastreuze resultaten later blijken, zich niet poogt te verschuilen achter het onbekend zijn met de semantiek der begrippenwereld van de andere zijde, terwijl in werkelijkheid de clou ligt in een verstoord machtsevenwicht of in chantage met oorlog als middel, waarover Stalin zei: „De atombommen zijn bestemd voor het bang maken van mensen met zwakke zenuwen” [23].

Sommige auteurs, zoals dr. L. L. S. Bartalits, in een artikel m.b.t. de Conferentie over Europese Veiligheid en Samenwerking, geloven meer in de onwetendheid of onachtzaamheid. Over de onenigheid, ontstaan in de NAVO-raad tussen de Europese leden en de VS, inzake de door Nixon en Brezjnev op 29 mei 1972 ondertekende beginselverklaring — waarin de Amerikaanse president Sovjetrussische formuleringen had ondertekend, zonder gelijktijdig duidelijk te maken, dat de Verenigde Staten de Brezjnevdoctrine niet zouden accepteren — schrijft hij:

Vermoedelijk ging het hier om een menselijke „onachtzaamheid” van de president en diens adviseurs, die de Russische ontwerptekst niet grondig genoeg hadden gelezen. [24]

Professor Jacques de Launay, secretaris-generaal van de Internationale Commissie voor Onderzoek der Historie, ziet beide mogelijkheden in de geheime diplomatie, zowel het slecht op de hoogte zijn met de semantiek van de Sovjet-taal en het slecht geadviseerd zijn, alsook:

... laten wij niet vergeten, dat een diplomatieke conferentie geen partij bridge is, waarbij de kansen der partijen in het begin ongeveer gelijk zijn. [25]

Literatuur

1. S. J. Lec — *Mysli nieuczestane*. Wydawnictwo literackie, Kraków (1972).
2. B. N. Ponomarjov — *Političeskij slovar'*. Gospolitizdat, Moskou (1958)629.
3. W. Böhme e.a. — *Kleines politisches Wörterbuch*. Dietz, Berlijn (1973)390.
4. *Krasnaja Zvezda* (1973)(26 dec.). Voorts: Boevye zadači voennoj pečati. *Krasnaja Zvezda* (1974)(9 jan.) 1; Sorevnovanie i voennaja pečat'. *Krasnaja Zvezda* (1974)(3 feb.)1.
5. A. Stam — *Politiek*. Oosthoek, Utrecht (1966)139.
6. J. de Launay — *Histoire de la diplomatie secrète, 1914 à 1945*. Marabout Université, Brussel/Parijs (1966)359.
7. C. M. Woodhouse — *Appel of discord*. Roberts, Londen (1948); H. Labignette — *L'insurrection communiste en Grèce*. *Rev. Mil. d'Inf.* (1957)(feb./mrt) 43.
8. J. Josten — *Mijn arm land*. H. Nelissen, Bilthoven (1950).
9. J. de Kadt — *De politiek der gematigden*. G. A. van Oorschot, Amsterdam (1972)86.
10. Zie 9, blz. 100. Voorts: *Dokumente zur Berlin-Frage*. Deutsche Gesellschaft für auswärtige Politik, München (1967)418-431, 549-550; *Freie Stadt zwischen Stacheldraht*. Bundesministerium für gesamtdeutsche Fragen, Bonn/Berlijn (1960); *Ein Schandmal im Urteil der Welt*. Bundesministerium für gesamtdeutsche Fragen, Bonn/Berlijn (1962).
11. H. de Witt Copp en M. Peck — *Verraad in de Ver-*

- enigde Naties*. Nijgh en Van Ditmar, Den Haag/ Rotterdam (1962)83-95.
12. Sovjetskaja programma mira. *Pravda* (1973)(29 apr.)1.
 13. Een overzicht geeft: D. Stevens — Moskou's nieuwe lijn. *Intendance* (1961)171-174.
 14. Zie 12.
 15. L. I. Brezjnev — *Za spravedlivyj, demokratičeskij mir, za bezopasnost' narodov i mezdunarodnoe so-trudničestvo*. Moskou (1973).
 16. *The military balance 1973-1974*. Int. Inst. for Strategic Studies, Londen (1973)10.
 17. D. Stevens — *Mil. Spect.* **141**(1972)(1)26.
 18. Zie 6, blz. 350-352.
 19. L. H. Gould — *Marxist glossary*. Current Book, Sydney (1946)6.
 20. R. N. Carew Hunt — *A guide to communist jargon*. G. Bles, Londen (1956).
 21. H. Koch — *Theorie, Taktik, Technik des Weltkommunismus*. Iimgau-Verlag, Pfaffenhofen (1962).
 22. W. Leonhard — *Sowjetideologie heute*. Fischer, Frankfurt a.M./Hamburg (1963).
 23. I. W. Stalin — Antwoorden op vragen van Alexander Worth, Moskou correspondent. *Sunday Times* (1946)(25 sep.).
 24. L. S. S. Bartalits — *Intermediair* **9**(1973)(26)15.
 25. Zie 6, blz. 350.

MENINGEN

VAN ANDEREN

Ziek-thuiscontroles ... goed of fout?

Het artikel van Majoor Tellekamp en Kapitein Van Gaalen (*Mil. Spect.* 143(1974)(1)31) gaat over ziek-thuiscontrole; op het ziek-thuisprobleem als geheel gaan zij zijdelings in. In hun artikel wordt echter wel, en terecht, gesteld dat er een „oorzakelijk verband” bestaat tussen de (negatieve) motivatie van een overgroot deel van de dienstplichtigen t.a.v. de te verrichten diensten en het (overmatige) ziek-thuisverzuim. Hoe terecht zulks is, moge onder meer blijken uit een verzekeringsgeneeskundig onderzoek in Brabant in 1972 omtrent het zg. ziekteverzuim op grond van niet-medische, nl. maatschappelijke en werkfactoren; in die bepaalde burger-rayons bleek dit te kunnen worden geschat op ongeveer 50% van het totaal. Het gaat dus om een probleem dat zich wijd verbreid voordoet en niet alleen in het militaire; het zou dan ook beter zijn, hierbij niet meer te spreken van ziekte- of arbeidsverzuim maar van maatschappelijk of organisatorisch verzuimgedrag.

In het artikel wordt dan als doeltreffend aanbevolen een 100%-controle van geneeskundige zijde te doen instellen en wel op de eerste dag van elk ziek-thuisblijven. Resultierend dient dan ter tafel te komen of dat verzuim gemotiveerd of ongemotiveerd was en aansluitend dient dan de wedde-uitbetaling te worden voortgezet resp. voorshands te worden gestaakt. Verderop in het artikel wordt dan zonder meer gesteld, dat bv. ook het „niet meer tegen de dienst opkunnen” bij een controle op thuisblijvend verzuimen als ongemotiveerd moet worden aangemerkt en aan genoemde financiële sancties onderhevig moet worden gemaakt. De schrijvers erkennen dus wel, dat vele dienstplichtigen de zin van hun

functie binnen het geheel niet zo „zien zitten”; er bestaat een bepaalde tegenzin tegen met name dienstplichtige functies met daarop aansluitend de neiging deze te gaan ontlopen door bv. een vlucht in het ziekteverzuim (er zijn natuurlijk nog meer mogelijkheden tot disfunctioneren). Nu zij hierop niet nader ingaan, gaat van hun artikel de suggestie uit dat de gesignaleerde situatie, het oorzakelijke probleem, zou zijn te beheersen door die toenemende tegenzin en die neiging tot ontlopen de kop in te drukken. Dit zou nl. moeten gebeuren door middel van een geperfectioneerde geneeskundige controle met financiële sancties op alle niet-medische motieven voor het optredende verzuim. Zo doende negeren zij het gesignaleerde probleem door er geen rekening mee te houden, wat niet de bedoeling zal zijn.

Wanneer allerwegen blijkt dat die tegenzin tegen, en dat ontlopen van, dienstdiensten toenemend in het oog lopende vormen gaat aannemen (en niet alleen bij dienstplichtige functies), dan zal een gnk-controlesysteem zulks alleen maar kunnen bevestigen en met aanpassende maatregelen wat kunnen inperken. Het probleem, de neiging tot uitvluchten, of, zo men wil, het onvermogen tot aanpassing, blijft echter zonder meer bestaan; waarschijnlijk zullen dan wel verzuim mogelijkheden in andere richting worden ontwikkeld. Het lijkt mij dan ook zinvoller, nu eerst die maatschappelijke, organisatorische en/of functionele achtergrondoorzaken nader te analyseren en dan te pogen het optredende ver-

zuim meer oorzakelijk aan te pakken.

De door de schrijvers genoemde doeltreffendheid moet toch als doel hebben het goed functioneren en soepel lopen van de militaire organisaties als zodanig en niet slechts het zoveel mogelijk gevuld houden van die organisaties met personeel zonder meer. Als in een bepaalde groepering mensen nu de neiging bestaat steeds maar naar links of rechts uit te wijken, terwijl het de bedoeling is gezamenlijk rechtuit te gaan, dan zal men inderdaad ter linker en ter rechter zijde ter correctie nog meer dranghekken en/of controleurs kunnen plaatsen; het helpt voorlopig zeker wel. Het blijft in die groepering dan echter toch wringen en van soepel rechtuit op een gezamenlijk doel af marcheren is dan nog geen sprake. Daarom zou ik willen pleiten voor een niet-medisch maar sociologisch/organisatorisch onderzoek naar het zg. ziek-thuisprobleem, nl. naar het verzuimgedrag en het werkklimaat bij militaire organisaties. Aansluitend kunnen dan wellicht meer oorzakelijke, structureel-organisatorische maatregelen worden getroffen en wel zodanig, dat ook militaire dienstplichtige functies meer als zinvol worden ervaren en meer uit zich zelf soepeler gaan verlopen dan nu mogelijk schijnt. (Ook uit het artikel van Majoor Turpijn in hetzelfde nummer op blz. 13 blijkt al dat vele dienstplichtigen hun functie eerder als futiel dan als zinvol ervaren. Een kleine of vermeende gezondheidsstoornis zal dan al gauw voldoende reden worden geacht om het werk maar een week te verzuimen.) A. KRANENBURG, Lkol-arts

ANTWOORD

OP MENINGEN VAN ANDEREN

Ziek-thuiscontroles ... goed of fout?

Voor de reactie van Lkol-arts A. Kranenburg zijn wij ten zeerste dankbaar. Een paar korte opmerkingen mogen wij ons veroorloven. Het ar-

tikel houdt zich op de allereerste plaats bezig met hetgeen nú kan gebeuren. Gelijkijdig kan dan informatie worden verzameld omtrent het hoe en waarom. Eerst een onderzoek en dan een aanpassing komt ons te tijdovend voor. Dat vele dienstplichtigen hun functie eerder als futiel dan als zinvol ervaren, is helaas waar en te betreuren. Waarschijnlijk zou via het stimuleren van een gepast nationaliteitsgevoel hieraan al veel kunnen worden verbeterd. Ook het in de voorlichting betrekken van de duidelijke verschillen met andere naties zou ongetwijfeld een gunstige invloed kunnen hebben.

D. W. S. TELLEKAMP, Maj Art

Juist gebruik van mankracht bij de infanterie

Sedert 1945 is de Britse infanterist voortdurend in actie geweest (Java, Palestina, Maleisië, Korea, Borneo, Aden, Noord-Ierland) in velerlei beperkte oorlogen. Bovendien diende het leger gereed te zijn voor een algemene oorlog in Europa. De opleiding hiervoor bleef voornamelijk beperkt tot BAOR terwijl organisatie en uitrusting voor een dergelijke oorlog voortdurend onderwerp van studie vormden; vele aanpassingen waren daarvan het gevolg. Eén ding veranderde echter niet: de infanteriegroep bleef tien man sterk. Dit magische getal van tien man, hoewel in de praktijk door personeelstekorten zelden gerealiseerd, vormt nog steeds de basis voor de materieelaanschaffingen ten behoeve van de infanterie.

Het is inderdaad een magisch getal met een historische achtergrond. De Romeinse legioenen waren georganiseerd in „centuris” die op hun beurt weer waren onderverdeeld in „tientallen”. Zo is het van speer en zwaard, via donderbus en repetiergeweer gebleven tot onze huidige moderne bewapening. De grondgedachte is steeds geweest hoe de tien man onder de huidige omstandigheden moeten worden gebruikt, in plaats van de vraag of er wel tien man nodig zijn. Op deze wijze kreeg de groep in de verdediging een steeds grotere sector toegewezen, terwijl in de aanval vuur en beweging binnen de groep een normale zaak werd.

Wat leert de praktijk ons? De ervaringen uit Korea tonen aan dat onderverdeling van de groep als gevolg van verliezen, noodzakelijke aanpassing van de bewapening en gebrek aan verbindingen niet uitvoerbaar is.

Een groep van tien man betekent veelal verspilling van mankracht omdat de gelegenheden waarbij tien man ook werkelijk effectief kunnen optreden uiterst zelden voorkomen. Voorts is het voor één man niet mogelijk de acties van negen anderen direct te leiden en te coördineren. Op alle niveaus boven de groep geldt een „span of control” van vijf of zes sub-eenheden, waarbij drie of vier als ideaal geldt: drie of vier compagnieën in een bataljon, drie of vier bataljons in een brigade, enz. Vreemd genoeg wordt onderaan de keten een „span of control” van negen aanvaardbaar geacht. Dit is natuurlijk wel mogelijk als deze negen man gesloten optreden, zoals vroeger, maar onder de huidige omstandigheden is dit niet meer uitvoerbaar.

Het is tegen de menselijke natuur zich meer dan noodzakelijk bloot te stellen aan vijandelijk vuur. Van de groepscommandant wordt een grote mate van leiderschap vereist om te verzekeren dat zijn mensen in de aanval opstaan en voorwaarts gaan of in de verdediging ook werkelijk waarnemen. Onder de moderne gevechtsumstandigheden (lawaai, vijandelijk vuur, verwarring, stof of rook) heeft de groepscommandant de grootste moeite om zicht- en stemcontact met zijn mensen te onderhouden: hij bereikt niet meer dan vier of vijf man. Hierdoor zal de groepscommandant slechts met vier of vijf man op het aanvalsdoel aankomen. De rest van de groep treft nauwelijks schuld voor hun latere aankomst op het doel omdat zij op het beslissende moment onvoldoende contact met hun groepscommandant hadden. Hoe dan ook, de laatkomers waren op het beslissende moment van geen nut voor het bereiken van het doel. De redenatie dat de groep met tien man moet starten om uiteindelijk met vijf man op het doel aan te komen voert ons terug naar de steriele aanpak van de slag om de Somme:

door linie na linie in de strijd te werpen moest uiteindelijk één man het aanvalsdoel bereiken.

Onder de huidige omstandigheden zijn de problemen van de groepscommandant bij het uitstijgen uit de gevechtsvoertuigen nog groter dan vroeger en hij zal slechts in staat zijn drie of vier man metterdaad te leiden.

Het voorgaande is voornamelijk gericht op de aanval. Hoe staat het nu met de verdediging? In 1914 was de Britse infanterie, uitgerust met de Lee Enfield en met twee mitrailleurs per bataljon, in staat de aanvaller tot staan te brengen. Met onze huidige ondersteunende wapens hebben wij niet meer vuurkracht op groepsniveau nodig dan in 1914. Met de automatische geweren en de lichte mitrailleurs kan de hedendaagse infanterie die vuurkracht met aanzienlijk minder mensen opbrengen. In feite komt het daar ook op neer, immers slechts een deel van de groep vuurt, terwijl de rest zich gedekt houdt. De groepscommandant is niet in staat metterdaad leiding te geven aan de buitenste schutters.

Wat is nu een acceptabele sterkte van de groep? Het aantal direct door de groepscommandant te leiden manschappen van vier of vijf lijkt te gering, omdat de groep hierdoor te weinig flexibel wordt. Een belangrijk deel van de taak van de infanterie wordt gevormd door het bezetten of beveiligen van opstellingen. Normaal wordt deze taak uitgevoerd door „2 uur op en 4 uur af”, tenzij verhoogde gevechtsvaardigheid noodzakelijk is.

Om het systeem van „2 uur op en 4 uur af” te kunnen realiseren zijn zes man nodig, de commandant inbegrepen. Om de flexibiliteit te verhogen is een extra man gewenst, waardoor de sterkte van de groep zeven man zou moeten zijn. Het getal zeven zal in de praktijk

weinig verschil uitmaken omdat de meeste bataljons (in BAOR) toch al onder de sterkte zijn. Toch zijn er voordelen. In de eerste plaats worden per bataljon 81 man bespaard, terwijl de verhouding „overigen” ten opzichte van onderofficieren wordt verbeterd, waardoor betere promotiemogelijkheden voor de infanterist worden geschapen (NB: het Britse leger is een beroepsleger). In de tweede plaats komen wij tot een beter beeld van de werkelijke mogelijkheden van groep, peloton, compagnie, bataljon. Dit geldt met name voor oefeningen waarbij weinig realistische opdrachten worden gegeven aan eenheden die ver onder de sterkte zijn en dit alles onder het motto dat in werkelijkheid de opgedragen taken wel uitvoerbaar zullen zijn omdat de eenheid dan sterker is. De-

ze hypothese leidt tot verkeerde ervaringen, verkeerde gevolgtrekkingen en verkeerde lessen.

Ten slotte zal de kleine groep kunnen leiden tot verbetering van de gevechtsvoertuigen door de afmetingen te verkleinen dan wel de bescherming op te voeren.

De vermindering van de sterkte van de groep van tien tot zeven man zal leiden tot meer werkelijkheidszin ten aanzien van planning, tactiek, opleiding en uitrusting van de infanterie. Het is niet realistisch verder te gaan met een sterkte die in de praktijk nooit wordt bereikt en die noch effectief, noch noodzakelijk is.

„*The infantry problem — The right use of manpower*”, door Col J. W. Sewell, in „*The Infantryman*”, november 1973 P. A. FERNIG, Lkol Inf

Artillerie in de jaren '70

Schrijver begint met vast te stellen dat er ten aanzien van de rol van de artillerie in een toekomstig conflict geen duidelijke inzichten bestaan en dat dientengevolge geen uitspraken zijn te verwachten met betrekking tot het gebruik van de artillerie, de organisatie en de toekomstige ontwikkeling van wapensystemen en de daaraan gerelateerde hulpmiddelen.

Wat de huidige veldartillerie betreft komt hij tot de conclusie dat alleen kernwapens de gewenste uitwerking hebben op de zg. „harde doelen”, d.w.z. vijandelijke gepantserde formaties. Kort en bondig wordt gesteld dat de brisantgranaat, afgevuurd door veldartillerie van alle kalibers, niet langer het gewenste effect sorteert.

In twee alinea's, gewijd aan de infanterie- en cavalerie-eenheden, komt schr. tot de conclusie dat zij alleen dan het gevecht kunnen aangaan met

massaal optredende vijandelijke pantsereenheden, als de tanks voor een belangrijk deel hierin een statische antitankrol uitvoeren/op zich nemen ten koste van hun beweeglijkheid en hun stootkracht.

Eveneens ten aanzien van het gebruik van luchtstrijdkrachten in een pantserbestrijdingsrol komt schr. tot de conclusie dat ook hier wegens het falen van de veldartillerie de luchtmacht een taak vervult die belemmerend werkt op de uitvoering van meer passende opdrachten.

De schrijver veroorlooft zich een blik in de toekomst en stelt dat, als gevolg van de „nucleaire en chemische dreiging”, de gevechtseenheden nog meer dan thans de bescherming van het pantser zullen zoeken en daardoor voor de veldartillerie nauwelijks te bestrijden zijn.

Na te hebben gewezen op de mogelijkheden en beperkingen om pantser op korte en middelbare dan wel grote afstand te doorboren, vraagt schr. zich af wanneer de gepantserde for-

Deze rubriek bevat uittreksels uit binnen- en buitenlandse publicaties. De verantwoordelijkheid van de redactie beperkt zich tot een juiste weergave van de inhoud van de artikelen.

matie — of delen daarvan — voor het eerst wordt gelokaliseerd; indien nl. de vijand het verrassingselement uitbuit is immers de reactietijd voor de artillerie vaak uitermate kort. Door het gebruik van sensors kunnen pantsereenheden echter op grote afstand worden aangepakt.

Deze overwegingen leiden tot de gedachte dat er onderscheid moet worden gemaakt tussen een wapen voor de nabijsteun en een voor algemene steun. Vervolgens wordt dieper ingegaan op de mogelijkheden die technologisch en praktisch aanwezig zijn om de bestaande middelen kanon/granaat, raket/gevechtsladingkop nog voor het geschetste doel te verbeteren.

Ter zake concluderend stelt de auteur, dat de raket/gevechtsladingkop nog aan het begin van de ontwikkeling staat, en dat de kanon/granaat, ondanks beperkingen voor de korte afstand, nog het meest aantrekkelijk lijkt. Hiermee breekt schr. heel duidelijk een lans voor de hernieuwde invoering van de antitankartillerie, zij het in een aangepaste vorm en met als hoofdtaak nabijsteun in de vorm van vuren met directe richting op zg. „harde doelen”.

Aan het slot van zijn betoog komt schr. tot de aanbeveling bij de artillerie te splitsen in:

- eenheden voor de nabijsteun;
- eenheden voor de algemene steun;
- eenheden voor de luchtdoelbestrijding;
- eenheden voor de inzet van kernwapens;
- eenheden voor de meetdiensten.

Ten behoeve van de eenheden voor de nabijsteun ware een gemechaniseerd inzetmiddel te construeren, dat een projectiel met grote trefzekerheid kan afvuren op een doelfstand van 3000 m.

Het projectiel ware zodanig te vervaardigen dat het frontpantser van bekende pantservoertuigen wordt doorboord.

Ten behoeve van de eenheden voor algemene steun denke men aan raketartillerie met drachten groter dan 30 km en uitgerust met gevechtsladingkoppelen die hoofdzakelijk zijn gevuld met subprojectielen ter bestrijding van de zg. „harde doelen in de diepte”.

Voor de luchtdoelbestrijding denkt schrijver aan een SAM-type met een

korte reactietijd en zodanig uitgerust dat tijdens het gemechaniseerde gevecht kan worden opgetreden.

De eenheden bestemd voor algemene steun kunnen in de gedachtengang van de schrijver, mede gezien de dracht, worden benut voor de inzet van kernwapens. Hij besluit met vast te stellen dat de artilleriemeetdiensten zodanig moeten worden uitgerust dat „harde” doelen op ten minste 30 km voor de voorste rand weerstandsgebied kunnen worden gelokaliseerd.

„*Artillery in the seventies — its relevance to war in North-West-Europe*”, door A. P. Fowle, in „*The Journal of the Royal Artillery*”, september 1973

J. W. M. VAN DER HORST, Lkol Art

Munitieverbruik van het Duitse leger in de Tweede Wereldoorlog

Bijna dertig jaar na het einde van de Tweede Wereldoorlog doet zich thans de mogelijkheid voor — aan de hand van de originele documenten, afkomstig van het Oberkommando des Heeres — feiten te openbaren over het munitieverbruik in de periode juni 1941 — oktober 1944.

Wanneer men dat munitieverbruik vergelijkt met het aantal vernietigde wapensystemen, verdedigingswerken, voertuigen, alsmede personele verliezen aan de kant van de toenmalige tegenstander (vooropgesteld dat die personele en materiële verliezen het enige, meetbare resultaat vormen), dan kunnen — ook zonder exacte kennis omtrent de werkelijk toegebrachte schade — de volgende uitspraken worden gedaan.

— De gemeenplaats „een enkele kogel treft geen doel” werd zeer stellig bevestigd. Gemiddeld moesten vele duizenden schoten geweer- en mitrailleurmunitie worden afgegeven om een tegenstander buiten gevecht te stellen. Duizenden granaten voor artillerievuurmonden, infanterieschut en mortieren waren nodig om de vijand enige materiële schade toe te brengen. Zelfs van de pantserbestrijdings- en luchtdoelmunitie werden meer dan duizend projectielen afgevuurd aler een treffer werd geboekt.

— Het munitieverbruik lag — al-

thans bij beschouwing van het verloop van de veldtocht in Rusland — aanmerkelijk hoger bij defensieve operaties en bij offensief optreden tegen een voorbereide verdediging, dan bij vlot verlopende, in hoog tempo uitgevoerde, offensieve operaties. — Er bestond een aanzienlijk grotere behoefte aan artilleriemunitie en de overige zwaardere munitiesoorten, dan aan patronen voor de lichte infanteriewapens en granaten voor tankgeschut.

Ter illustratie is in de hierbij afgedrukte tabel het aandeel van de belangrijkste munitiesoorten in het totaalverbruik van 22 juni 1941 tot 30 november 1943 weergegeven. Opgemerkt dient te worden, dat het munitieverbruik van vuursteunwapens (1, 2 en 3) — althans uitgedrukt in tonnen — tienmaal zo hoog lag als dat van wapens die in het algemeen met directe richting vuren, zoals infanteriewapens en tankkanonnen (4 en 5). Daarbij moet bovendien in aanmerking worden genomen, dat artilleriemunitie zelden in voldoende

mate ter beschikking kon worden gesteld.

Wanneer wel voldoende munitie beschikbaar was, werden in het verdedigend gevecht goede resultaten bereikt, ook al boekte de artillerie weinig directe treffers. De „abstossende” uitwerking van het vuur was dan dikwijls voldoende om de vijand te verhinderen zijn plan tot een goed einde te brengen. Bestonden daarentegen tekorten aan artilleriemunitie, munitie voor de zware infanteriewapens en luchtdoelmunitie, dan was met name de infanterie weerloos overgeleverd aan het vijandelijke artillerievuur en aanvallen door jachtbommenwerpers.

Enkele conclusies

— Een strijdmacht wier voornaamste taak het defensief is, moet kunnen beschikken over relatief grote hoeveelheden munitie voor alle kalibers artillerievuurmonden, mortieren en luchtdoelwapens.

— Het zwaartepunt in de munitie-(her)bevoorrading dient zonder meer te liggen bij de munitiesoorten die voor de vuursteun worden gebruikt.

— De munitievoorraad voor de met indirecte richting vurende wapens dient dermate groot te zijn, dat deze voldoende is voor de geschatte duur van de oorlog. Daarmee wordt bereikt, dat het vuur-uitbrengende vermogen van die wapens ten volle kan worden uitgebuit, zodat de vijand van het begin af aan en onder toebrengring van zware verliezen kan worden bestreden.

— Munitie voor met directe richting vurende wapens, in feite wapens waarmee een „duel-situatie” wordt uitgevochten, is daarentegen slechts in de hoeveelheden vereist die het mogelijk maken een aantal — op basis van de „overlevingswaarschijnlijkheid” van het systeem vastgesteld — duels aan te gaan.

— Indien, om welke redenen dan ook, slechts weinig munitie ter be-

Soort	Tonnage	Percentage
1. mrmun	146.663	4,1
2. mun infgeschut	266.040	7,5
3. artmun	2.517.326	70,9
Mun t.b.v. vuursteun, totaal	2.930.029	82,5%
4. mun gevvtgn 50 mm en zwaarder	73.649	2,1
5. mun tot 20 mm	225.968	6,3
6. springmiddelen, hand- en gewgranaten	103.875	2,9
7. overige munsoorten	222.444	6,2

schikking kan worden gesteld, dient te worden gestreefd naar een zo gunstig mogelijke verhouding tussen munitieverbruik en vuuruitwerking. De eis: „alleen vuren indien een duidelijke trefkans bestaat”, is in het kader van dat streven terecht, althans wanneer het gaat om met directe richting vurende wapens. Een dergelijke voorwaarde van toepassing te verklaren op artillerie en mortieren is onzinnig. De effectiviteitsverbetering van die wapens moet dan ook worden bereikt door betere verkenningen (doelopsporing), exacte doelaanduiding en verkorting van reactietijden.

Samenvatting

Resumerende stelt schrijver het volgende.

Welk voordeel bieden de beste en modernste wapens, waartoe dient de weergaloze dapperheid van de soldaat, wanneer hij niet over de nodige munitie beschikt om het hem mogelijk te maken adequaat tegen de vijand op te treden?

Zelfs het opperbevel, hoewel op de

hoogte van de betekenis van munitie voor de gunstige afloop van de operatie, heeft zich tijdens de beslissende fasen in de Tweede Wereldoorlog te weinig bekommerd om de problemen van de munitiebevoorrading.

Te dikwijls werden grootscheepse operaties voorbereid en verordonneerd, zonder dat de voor de uitvoering strikt noodzakelijke munitievoorraden ter beschikking werden gesteld en maatregelen voor de herbevoorrading waren getroffen.

Het artikel wordt besloten met de stelling, dat aan de huidige afschrikings- en verdedigingsopdracht uitsluitend kan worden voldaan, indien een daarop afgestemde grote hoeveelheid munitie met effectieve uitwerking beschikbaar is, die snel, nauwkeurig en op elk gewenst moment kan worden afgevuurd op die plaatsen waar het vuur de vijand het zwaarst zal treffen.

„Munitionseinsatz des deutschen Heeres im Zweiten Weltkrieg”, door H. Rullkötter, in „Wehrkunde”, december 1973

E. P. B. TOMASSO, Maj Inf

manent) en zeven subalterne officieren (drie permanent, vier niet-permanent). Allen zijn materieelofficieren. De gehele Wing is binnen 72 uur verplaatsbaar. Functioneel en administratief ressorteert de Wing onder HQ Support Command, maar bij verplaatsingen komt zij onder de operationele leiding van de Commandant expeditionaire macht.

De Wing begon haar activiteiten op 16 januari 1971. De eerste opdracht was het personeel op te leiden zodat de Wing op 1 januari 1972 operationeel zou kunnen worden. De voornaamste taak was het opstellen van een realistische trainingssyllabus, die o.m. de opleiding tot brandstofspecialist en tot chauffeur van landrovers en zware voertuigen omvatte, maar eveneens een training in het verblijf te velde in tenten, in het gebruik van handvuurwapens, e.d. Het belangrijkste was echter dat het gehele personeel zou geloven in zijn taak en een hoog moreel zou krijgen. Eind december 1971 verklaarde de commandant, Wing Commander J. K. Craven-Griffiths, dat de Wing operationeel was, ondanks een ernstig tekort aan specialistische uitrusting.

De Tactical Supply Wing

Ondersteuning voor de mobiele lsk van het Verenigd Koninkrijk

Begin 1968, toen de RAF van een aantal buitenlandse bases werd teruggetrokken, vroeg de Britse luchtmachtstaf zich af: „Hoe ondersteunen wij lsk die van hun moederbases in het Verenigd Koninkrijk worden ontplooid naar gebieden overzee waar geen bevoorradingsvoorzieningen zijn waarop zij kunnen terugvallen?”. Zo ontstond de gedachte aan een tactische bevoorradingsgroep (Tactical Supply Wing) die met de squadrons zou meegaan en hen zou verzorgen. Het idee werd met een zekere scepsis begroet, maar toch verder ontwikkeld. Het artikel beschrijft het ontstaan en de huidige prestaties van de Wing, en werpt een blik in de toekomst.

De Wing is gestationeerd op de RAF-basis Stafford en is een tweede-niveau-ondersteuningseenheid, als aanvulling op de Mobile Supply Flights (MSFs) die elke voor ontplooiing bestemde eenheid in de organisatie heeft. De Wing is verantwoordelijk

voor de bevoorrading van luchtmachteenheden op niet-permanente bases, inclusief vliegtuig- en motorrijtuigbrandstoffen. Bij grote operaties of oefeningen treedt de Wing op als de overkoepelende bevoorradingsautoriteit.

De Wing wordt op nogal ongewone wijze bemand: van de totale sterkte van 161 behoren slechts 46 man tot het vaste kader. De overige 115 man worden onttrokken aan het bevoorradingsdepot op de basis Stafford (nr 16 MU). Het permanente kader oefent voortdurend teams van 6 man niet-permanent personeel, die ook deelnemen aan oefeningen e.d.

Ondanks de eraan inherente bezwaren van het onttrekken van personeel aan een eenheid die al een volledige taak heeft, werkt dit arrangement toch uitstekend, hoofdzakelijk als gevolg van het enthousiasme en de vakbekwaamheid van het gehele personeel.

De Wing bestaat uit twee squadrons met elk twee flights van vijf werkteams, die elkaars taak volledig kunnen overnemen. Commandant is een Wing Commander (luitenant-kolonel, permanent), bijgestaan door twee Squadron Leaders (majoor, niet-per-

Het volgende probleem was hoe de operationele squadrons te overtuigen van het nut van de Wing. Dit zou slechts kunnen door te laten zien, dat door het optreden van de Wing de bevoorrading inderdaad aanzienlijk beter zou gaan lopen. De eerste stap bestond uit een serie bezoeken over en weer, waarbij het personeel van de Wing bekend werd gemaakt met operationele procedures en het personeel van de operationele eenheden kennis maakte met de uitrusting en procedures van de Wing. Daarna volgden kleine oefeningen, waarbij al direct een duidelijk merkbare verbetering in de bevoorrading met vliegtuigonderdelen optrad. De effectieve en economische bevoorrading gedurende 24 uur per dag, met gebruikmaking van een speciaal logistiek VHF-net, was het begin van een nieuw tijdperk in de ondersteuning van mobiele lsk. De grootste vooruitgang werd echter geboekt bij de bevoorrading met vliegtuigbrandstoffen. De Wing ontwikkelde technieken voor het gebruik van 10.000 en 30.000 gallon flexibele zg. kussentanks, 400 gallon door de lucht vervoerbare containers en snel te verplaatsen filters, slangen en pompen, de laatste met een capaciteit van 50 en 150 gallon per minuut. Tevens

werden speciale methoden ontwikkeld om de kwaliteit van de brandstof ook te velde te kunnen beheersen.

Gedurende 1972 nam de Wing deel aan verscheidene gevarieerde operaties en oefeningen, o.a. op de Bahama-eilanden, in Noorwegen en in Duitsland. De vuurproef was echter de deelneming aan de oefening Sky Warrior. De Wing was belast met de bevoorrading van alle deelnemende RAF-squadrons en regelde tevens de lokale aankopen, het beladen en lossen van transportvliegtuigen en de aflevering aan vooruitgeschoven squadrons. Er waren rond 620 herbevoorradingaanvragen; de levertijd varieerde van 24 tot 48 uur. De voertuigen van de Wing legden ongeveer 50.000 mijl af. In het eindrapport van de oefening stond dan ook dat „de prompte 24-uurs bevoorradingdienst (...) de mogelijkheden van de RAF-units om hun taken volgens schema uit te voeren zeer had verbeterd”. Nog betere resultaten werden evenwel verkregen bij het tanken van helikopters. De Wing had een systeem ontworpen om op elk vooruitgeschoven brandstofbevoorradingpunt tot vier helikopters tegelijkertijd met „draaiende rotors” bij te tanken. Zo bedroeg de gemiddelde vultijd voor een Puma (1265 lbs brandstof) 1 min 49 sec, bij een gemiddelde tijd aan de grond van 3 min 9 sec. De Wing zag kans, binnen 12 uur na ontvangst van de opdracht op 80 km vóór de helikopterbasis een vooruitgeschoven vulpunt in te richten, waar 36 helikopters in 1 uur en 39 minuten van brandstof werden voorzien. Het Sky Warrior rapport vermeldde dat men had verwacht dat de brandstofbevoorrading een duidelijk negatief effect zou hebben op de reactietijden bij een „air mobile” operatie, maar „de resultaten van de proef hebben aangetoond dat dit niet langer het geval is”.

Het jaar 1973 is hoofdzakelijk een periode van consolidatie geweest, waarin de Wing deelnam aan ongeveer 20 oefeningen en operaties (o.a. in Nepal). Het was echter ook het jaar waarin veel is nagedacht over de verdere ontwikkelingen. Opereerde de Wing tot nu toe op een ad-hoc-basis, nu moet nauwkeurig worden bepaald hoever men met de beschikbare middelen kan komen, zodat een duidelijke taakomschrijving (Statement of Unit Role) kan worden opgesteld. Hierop moet dan het beleid inzake het bemannen en uitrusten

worden gebaseerd. Het is niet ondenkbaar dat de taak zal worden uitgebreid tot die van een Tactical Logistics Wing.

Deze en andere vraagstukken hangen echter nauw samen met de prioriteitsstelling bij het toewijzen van fondsen en overige middelen.

De personeelsvulling van de Wing is zeer moeilijk. In wezen ligt de zaak simpel: alleen militairen kunnen deel ervan uitmaken. De situatie wordt echter gecompliceerd door de verhouding in aantallen militair en burgerpersoneel bij 16 MU. De vraag is nu wat belangrijker is: de groeiende operationele behoefte van de RAF aan de ondersteuning die de Wing kan geven, óf het aantal militaire plaatsen in de organistietabel van 16 MU. Onvermijdelijk rijst dan tevens de vraag hoe lang men bij een verdere uitbreiding van de Wing het systeem kan volhouden van een permanent kader met opvulling uit een organisatie die zelf reeds volledig is belast. Een kosten/batenanalyse zal

hier de doorslag moeten geven. Op het gebied van de uitrusting is in 1973 veel vooruitgang geboekt. De uitrusting is echter een moeilijke zaak die voortdurende aandacht vergt en zal blijven vergen.

Samenvattend kan worden gesteld dat de Tactical Supply Wing zich heeft ontwikkeld van gedachten in 1967 en 1968 tot een volwaardig deelnemer aan het technisch gebeuren, door de energie en het onwankelbaar vertrouwen van een kleine groep officieren, onderofficieren en manschappen. De bijdragen die de Wing tot nu toe heeft geleverd aan tactische luchtoperaties zijn aanzienlijk en worden volledig erkend. De Wing is nu gereed om het in de afgelopen drie jaar opgebouwde potentieel volledig uit te buiten.

„The Tactical Supply Wing - Support for the UK Mobile Air Forces”, door Group Capt H. Dufton, in „The Royal Air Forces Quarterly”, december 1973

M. W. A. WEERS, Kol KLU

Reorganisatie van de Belgische strijdkrachten

De Belgische regering heeft op 10 september 1973 een plan tot reorganisatie van de strijdkrachten bekendgemaakt. Dit plan houdt o.m. een dienstplicht van zes maanden in, en parate strijdkrachten die geheel uit vrijwillig dienenden bestaan. Dit tweede „Plan VDB” — het eerste was niet haalbaar — (beide plannen zijn genoemd naar de minister van defensie Van den Boeynants) is thans onderwerp van consultatie binnen de NAVO conform de daarvoor gestelde procedures en zal daarna aan het parlement ter goedkeuring worden voorgelegd. De reorganisatie dient in 1978 haar beslag te hebben gekregen.

De dienstplichtigen zullen worden ingedeeld bij de territoriale eenheden, waarvoor een diensttijd van zes maanden voldoende wordt geacht. Een systeem van regionale opkomst dient voor een snelle mobilisatie en een goede lokale kennis van de territoriale eenheden te zorgen.

De ter beschikking van de NAVO gestelde strijdkrachten zullen hoofdzakelijk gaan bestaan uit vrijwilligers met een contract van twee tot elf

jaar. Daarvoor dienen permanent 21.000 vrijwilligers aanwezig te zijn; per jaar zijn er in de overgangperiode van 1974 tot 1978 6000 vrijwilligers nodig, daarna 3000. Op financieel gebied nopen deze maatregelen tot een jaarlijkse verhoging van het defensiebudget met 2,5% in de periode 1974-1978. Er wordt echter verwacht dat deze verhoging gedeeltelijk kan worden gecompenseerd, deels door bezuinigingen op de exploitatiekosten ten gevolge van de reorganisatie, en deels door een toeneming van het bruto nationaal product die zou moeten voortvloeien uit de terugkeer van 40.000 dienstplichtigen in het civiele leven.

De krijgsmacht zal dus in de toekomst drie, in belangrijkheid verschillende, delen omvatten:

1. de ter beschikking van de NAVO gestelde strijdkrachten („forces d'intervention”), bestaande uit parate eenheden van beroeps- en overig vrijwillig dienend personeel, en worden bij mobilisatie aangevuld door gewezen vrijwilligers die ingevolge hun contract na hun diensttijd nog enige tijd ter beschikking moeten blijven;

2. de territoriale strijdkrachten („forces de défense de l'intérieur”); zij bestaan in vredetijd in operationeel opzicht nagenoeg niet: slechts enkele

parate kernen alsmede verzorgings- en opleidingseenheden zijn aanwezig;

3. de rijkswacht (gendarmarie); zij is o.a. belast met de beveiliging van de verbindingslijnen en de bewaking van sleutelpunten, totdat de gemobiliseerde eenheden van de territoriale strijdkrachten deze taken kunnen overnemen.

NB: zie ook: „Reorganisatie van de Belgische territoriale verdediging” *Mil. Spect.* 143(1974)(1)46.)

Lessen uit de Jom-Kippoeroorlog

De belangrijkste les is, in tegenstelling tot het bekende aforisme, dat oorlog een te ernstige zaak is om aan politici te worden overgelaten. Dat Israël 48 uur aan de rand van de afgrond heeft gestaan en 2600 doden heeft te betreuren is voornamelijk het gevolg van politieke beslissingen. In de eerste plaats is Golda Meir, die zowel een preventieve luchtaanval als een algemene mobilisatie verbod, verantwoordelijk. Was de eerste beslissing verstandig, de tweede was dat zeker niet.

Zwakke verdedigingslijnen betekenen niet veel. De Bar-Levlinie bestond uit „maosim” (bomvrije compagniesteunpunten) op een onderlinge afstand van 4 à 5 km. Mijnevelden en draadhindernissen ontbraken langs het kanaal; wel waren aarden wallen opgeworpen. De steunpunten hebben op zich zelf wel voldaan (sommige hielden 36 tot 68 uur stand) maar aangezien onderlinge steun met lichte infanteriewapens onmogelijk was, was de linie als zodanig weinig effectief.

De rakettenoorlog was weliswaar door de Israëli's voorzien, maar kwam toch als een verrassing. De SA2-batterijen waren al eerder zonder al te grote verliezen door de Israëli'sche luchtmacht buiten gevecht gesteld. De situatie veranderde echter toen de SA3-raketten verschenen. Hoe effectief tegen de combinatie van SA3 en SA2 kon worden opgetreden was onduidelijk.

In juni 1970 werden door de Israëli'sche Generale Staf de volgende drie plannen opgesteld.

De operationele waarde van de ter beschikking van de NAVO gestelde strijdkrachten lijkt voorshands niet door dit tweede plan VDB te zullen worden aangetast, daar de sterkte van die strijdkrachten op peil zal worden gehouden door dienstplichtigen zolang niet in het vereiste aantal vrijwilligers kan worden voorzien. „Belgique: plan de restructuration des forces armées”, door J. Tilhère, in „La Défense Nationale”, december 1973 A. C. DE JONGE, Lkol Inf

Plan Dajan

Daar de Egyptenaren over een overmacht aan artillerie en munitie beschikten en met hun SA3-raketten de Israëli'sche kanaaloever tot 20 à 30 km diepte beheersten (waardoor de inzet van de Israëli'sche luchtmacht te riskant zou zijn) meende Dajan dat de Egyptenaren een kanaalovergang moest worden toegestaan. In de diepte van de Sinaï, buiten bereik van de SA-raketten, zouden de Egyptenaren door een tegenaanval buiten gevecht moeten worden gesteld.

Plan Barew

Barew meende dat Dajan onvoldoende rekening hield met het ingrijpen van de Veiligheidsraad, waardoor de Israëli's tot een wapenstilstand zouden kunnen worden gedwongen voordat de tegenaanval zou zijn uitgevoerd. Daarom diende te worden voorkomen dat de Egyptenaren het kanaal zouden overschrijden.

Plan Sharon

Sharon was het met Barew eens voor wat betreft het voorkomen van een kanaalovergang, doch meende dat dit niet door een verdedigingslinie diende te geschieden (zoals Barew van plan was) maar dat Israël het initiatief moest nemen door met gemechaniseerde eenheden het kanaal te overschrijden om de SA3-batterijen buiten gevecht te stellen, waarna de luchtmacht weer de vrije hand zou hebben.

Zoals bekend werd het plan Barew uitgevoerd. Het gevolg was dat 90%

van de verliezen aan vliegtuigen voor rekening kwam van de grond-luchtraketten. Gedurende de eerste dagen bleven de Egyptische en de Syrische luchtmacht strijdkrachten inactief, waarschijnlijk om het optreden van de luchtdoelraketten niet te hinderen. Hierdoor slaagde de Israëli'sche luchtmacht erin (vooral aan het Golanfront) een aanzienlijk deel van de SAM-batterijen buiten gevecht te stellen en steun te verlenen aan de grondtroepen. Gebleken is dat goede vliegers in staat zijn vijandelijke SAM-opstellingen uit te schakelen.

Een pijnlijke ervaring was de inzet van de Sagger-antitankraketten. Hoewel dit wapen minder nauwkeurig is dan de Tow, werd dat nadeel door de massale inzet gecompenseerd. In de eerste dagen kwam het niet tot de verwachte grote tankslagen: de Israëli'sche tanks stootten op een met grote aantallen Sagers uitgerust infanteriescherm. Naar verluidt was één op de vier Egyptische infanteristen met een Sagger uitgerust. De Israëli's moesten eerst weer leren de vijandelijke „Sagger-infanterie” uit te schakelen door met artillerie gesteunde infanterieaanvallen. Eerst nadat de Sagers door de infanterie waren uitgeschakeld konden de tanks optreden.

De Israëli'sche geneeskundige dienst heeft goed voldaan. Bataljonsartsen bevonden zich niet achter maar in de voorste eenheden. Niet alleen werd eerste hulp verleend, doch veelal werd in voorste lijn onder vijandelijk vuur geopereerd. Tijdens de afvoer per helikopter werden de gewonden in de helikopter gereedgemaakt voor operaties, die onmiddellijk na aankomst werden uitgevoerd. Hier staat tegenover dat de Israëli's nog nooit zoveel artsen hebben verloren als in deze oorlog.

Een verrassende rol werd gespeeld door de Israëli'sche marine. De met de Gabriel uitgeruste raketschepen stelden 23 vijandelijke schepen buiten gevecht zonder ook maar één eigen schip te verliezen. Gebleken is dat de actieradius van de raketschepen onvoldoende is om een blokkade bij Bab-el-Mandeb te verhinderen.

„Einige Lektionen aus dem Jom-Kippur-Krieg”, door dr. W. von Weisl, in „Allgemeine Schweizerische Militärzeitschrift”, januari 1974

P. A. FERNIG, Lkol Inf